

Ontwerp-Omgevingsvisie REACTIENOTA

Datum 14 mei 2024

COLOFON

Opdrachtgever

Gemeenteraad Noardeast-Fryslân

Gegevens

Rapport
Opsteller

Reactienota ontwerp-Omgevingsvisie
Redactieteam Cluster Omjouwning & Ekonomy

Gemeente Noardeast-Fryslân

Postbus 1
9100 AA Dokkum
Tel. (0519) 29 88 88

info@noardeast-fryslan.nl
www.noardeast-fryslan.nl

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING.....	3
THEMA'S.....	3
ZIENSWIJZEN EN BEANTWOORDING	4
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 1	4
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 2.....	5
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 3.....	6
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 4.....	7
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 5.....	8
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 6.....	15
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 7.....	16
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 8.....	17
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 9.....	21
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 10	22
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 11.....	24
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 12	28
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 13	29
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 14	31
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 15	36
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 16	37
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 17	38
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 18	39

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 19	40
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 20	42
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 21	46
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 22	47
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 23	48
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 24	50
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 25	56
SAMENVATTING ZIENSWIJZE 26	57

INLEIDING

Op 7 december 2023 heeft de gemeenteraad van gemeente Noardeast-Fryslân de ontwerp-Omgevingsvisie inspraakrijp verklaard. De ontwerp-Omgevingsvisie heeft twee keer ter inzage gelegen. De eerste periode liep van 14 december tot 26 januari 2024. Later is de visie opnieuw ter inzage gelegd tussen 29 februari en 10 april 2024. Er zijn 26 zienswijzen binnengekomen. Wij willen iedereen die de moeite heeft genomen om de visie door te nemen en met ons mee te denken door een zienswijze in te dienen bedanken. Wij hebben ook veel positieve reacties ontvangen waarbij mensen aangeven zich te herkennen in de visie. Daar zijn wij heel blij mee.

In deze nota zijn de zienswijzen samengevat en genummerd. Vervolgens wordt er op elke zienswijze een antwoord gegeven. De zienswijzen zijn volgens de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) geanonimiseerd. In een aparte vertrouwelijke bijlage zijn de gegevens van de indieners opgenomen.

THEMA'S

Vaak hebben indieners op verschillende thema's gereageerd. De zienswijzen zijn op thema genummerd. De thema's die wij onderscheiden zijn:

- Samenwerking met mienskip/overheden/partijen
- Gezondheid & zorg
- Ruimtelijke ordening
- Uitbreiding of aanpassingen in tekst
- Natuur & landschap
- Algemeen: ambities, proces, ...
- Specifieke dorpen
- Bevolkingsontwikkeling
- Verkeer & vervoer
- Recreatie & toerisme
- Energie, duurzaamheid & klimaat(verandering)
- Wonen & nieuwbouw
- Landbouw
- Dierenwelzijn

ZIENSWIJZEN EN BEANTWOORDING

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 1

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Samenwerking met mienskip/overheden/partijen

1.1 Het herzien van de visie eenmaal in de 4 jaar is te weinig. Het is belangrijk om tussentijds een vinger aan de pols te houden en te evalueren samen met de Mienskip. Er moet persoonlijk op hun input gereageerd worden.

Reactie gemeente

1.1 In de ontwerp-Omgevingsvisie wordt genoemd dat de visie regelmatig geëvalueerd en, indien nodig, bijgestuurd wordt. Sowieso eens in de 4 jaar, maar dit kan ook tussentijds gebeuren. Wij zijn het eens met de indiener dat dit verduidelijkt kan worden in de visie.

Wij passen de tekst op p.11 als volgt aan: "Dit doen we bijvoorbeeld in het jaar nadat een nieuw coalitieprogramma is vastgesteld zodat deze speerpunten kunnen worden meegenomen in de visie. De Mienskip heeft de mogelijkheid om input te leveren op de visie. Gedurende de vier jaar worden deze aandachtspunten bijgehouden. De input wordt gebruikt bij de 4-jaarlijkse herziening."

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 2

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Gezondheid & zorg

1.1 Er mist een visie op mantelzorg en pre-mantelzorg in de ontwerp-Omgevingsvisie. Het gaat hierbij om woonruimte en de mogelijkheid om zo'n woning te plaatsen. Dit terwijl pre-mantelzorg cruciaal is om ouder te kunnen worden in de dorpen.

Reactie gemeente

1.1 De ontwikkelingen omtrent mantelzorg en pre-mantelzorg missen inderdaad in de visie en vormen een goede aanvulling. Specifieke voorwaarden voor (pre-)mantelzorgwoningen worden uitgewerkt in het nog op te stellen Omgevingsplan onder de Omgevingswet.

Wij voegen toe aan de visie op p.43: "(Pre-)mantelzorg is een relevante actuele ontwikkeling. We willen het mogelijk maken om, onder voorwaarden, (pre-)mantelzorg woningen te plaatsen. In de visie op wonen, welzijn en zorg geven we invulling aan wat deze ontwikkelingen, onze doelen en deze voorwaarden zijn."

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 3

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Wonen & nieuwbouw

1.1 Als mogelijke uitbreidingslocatie voor Kollum wordt de landtong aan de zuidoostkant genoemd. Onduidelijk is wat er wordt bedoeld met een mogelijke uitbreidingslocatie. Is dit een uitbreidingslocatie als optie? Of voldoet de locatie aan alle voorwaarden en is dit de volgende uitbreidingslocatie van Kollum.

Reactie gemeente

1.1 De locatie is genoemd als een optie voor uitbreiding indien inbreiding in Kollum niet voldoende is. Dit is niet concreet. Echter zijn wij van mening dat het onverstandig is om zo'n optie onderdeel te laten zijn van de Omgevingsvisie. Daarom verwijderen wij het voorbeeld uit de visie.

1.2 De landtong als geschikte locatie voor uitbreiding in Kollum komt niet overeen met het uitgangspunt van de bestemmingsplannen Kollum-Zuid. Het zijn percelen in het buitengebied. Uitbreiding hier is schadelijk voor het landschap en het beeld van Kollum uit omliggend gebied.

Reactie gemeente

1.2 Er is in 2022 een Analyse Onderzoek Locaties Kollum voor woningbouw uitgevoerd. Dit is een verkenning geweest die later (na de vaststelling van de desbetreffende bestemmingsplannen) is uitgevoerd. Deze analyse kan richting geven op het moment dat er keuzes voor uitbreiding buiten de dorpskern wordt gemaakt. Het geeft voor- en nadelen van verschillende uitbreidingsopties en dus ook voor de landtong in Kollum-Zuid. Zoals hierboven genoemd vinden wij het onverstandig om één locatie uit deze analyse als voorbeeld te noemen. Om deze reden verwijderen wij dit voorbeeld uit de visie. Mogelijke nieuwe locaties voor woningbouw wordt een onderdeel in het op te stellen Volkshuisvestingsprogramma.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 4

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Uitbreidingen of aanpassingen in tekst

1.1 In de tekst van bijlage 4 staat momenteel op p.15; *Het is een uitgestrekt natuurgebied met diverse habitats, waaronder kwelders, slikvelden en zilte graslanden, en het wordt beheerd door It Fryske Gea.* Hier moet aan toegevoegd worden en door particuliere grondeigenaren en hun gebruikers.

Reactie gemeente

1.1 Het klopt dat ook de particuliere grondeigenaren en gebruikers een rol spelen in het beheer. In de visie zelf (p. 70) staat dit wel volledig genoemd. Wij passen de tekst op p. 15 in bijlage 4 aan zodat het op elkaar aansluit en de informatie volledig is.

2. Natuur & landschap

2.1 In bijlage 4 van de visie staat dat beleid en beheer vooral gericht is op het verkwelderen van de zomerpolders in Noard-Fryslân Bûtendyks. Dit is strijdig met andere verordeningen en strategieën, namelijk:

- Beheersverordening Waddenzee en Noordzee: geeft aan dat de zomerpolders niet verder worden verkwelderd (+ alle gemeentelijke partijen onderschrijven dit).
- Zoetwaterstrategie (zie Waddenagenda 2050): zomerpolders vormen belangrijke buffer tegen verdere verzilting naar binnendijks. Van verkweldering van de zomerpolders kan dan ook geen sprake zijn.
- Verschillende moties en amendementen zijn aangenomen door Raad tegen verdere verkweldering van zomerpolders.

Reactie gemeente

2.1 Dit staat inderdaad onjuist in de visie. Wij verwijderen deze zin uit de bijlage 4 van de visie.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 5

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Samenwerking met mienskip/overheden/partijen

1.1 In bijlage 6 is de beschrijving over de contacten met de gemeente en de samenwerking tussen dorpen onderling ingekleurd door de gemeente. Die contacten zijn weinig relevant om op te nemen in de tekst. Bovendien herkent het dorp zich niet in het beeld dat wordt geschetst in deze bijlage. Wat is de status van het document? Een bijlage puur ter info of is het onderdeel van de visie?

Reactie gemeente

1.1 De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Deze tekst is destijds voorgelegd aan de dorpen. Het kan zijn dat het ondertussen niet meer klopt of wenselijk is. Echter kunnen wij de tekst niet aanpassen omdat het een bestaand document is die in zijn geheel is opgenomen als bijlage bij de visie. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Dit wordt gedaan in de nog op te stellen dorpsagenda's en Omgevingsprogramma Doarpen. Zodra hier vorm aan is gegeven, kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. Omdat de toekomstbeelden input zijn geweest voor de Omgevingsvisie hebben wij ze als bijlage opgenomen.

Het is nodig om dit duidelijk in de visie terug te laten komen. De toekomstbeelden zijn geen beleidsstukken.

Wij passen de tekst op p.92 aan: *"De aandachtspunten zijn in overleg met de dorpen vertaald naar een gewenst toekomstbeeld per cluster. Het toekomstbeeld is een momentopname die is weergegeven in bijlage 6 Toekomstbeelden Dorpencluster. Bijlage 6 is het vertrekpunt voor het ontwerpen van de nieuwe toekomstbeelden voor de dorpen. Op basis hiervan kunnen we met de dorpen in gesprek. Het document heeft geen verdere status."*

2. Gezondheid & zorg

2.1 Het toevoegen van bijzondere bedrijvigheid (zorgboerderijen en zorginstelling Lichtpunt) als extra categorie in de visie met nadere duiding.

Reactie gemeente

2.1 Wij zijn het met de indiener eens dat er in de visie vrij weinig over zorginstellingen staat. Wij vullen p. 43 aan met *"Hier kunnen zorgboerderijen- en instellingen een rol in spelen."* Nadere inhoudelijke invulling over dit onderwerp wordt gedaan in de visie op wonen, welzijn en zorg.

3. Uitbreidingen of aanpassingen in tekst

3.1 Op pagina 89 staat dat de gemeente geen brinkdorpen kent. Maar Feankleaster is wel een brinkdorp. Dit staat ook verkeerd in bijlage 6, pagina 8.

Reactie gemeente

3.1 Er staat nu dat brinkdorpen alleen op hoge zandgronden voorkomen, maar niet dat er geen brinkdorpen zijn. Voor de duidelijkheid vullen wij dit stuk tekst aan.

Bijlage 6 kunnen wij niet aanpassen omdat het een bestaand document is die wij in zijn geheel als bijlage hebben opgenomen. Belangrijk is dat Feankleaster als brinkdorp wordt genoemd in de nieuw op te stellen dorpenagenda's en Omgevingsprogramma Doarpen.

4. Algemeen: ambities, proces, ...

4.1 Het zou passender zijn voor de Omgevingsvisie om concrete ambities en doelstellingen voor de periode tot 2040 i.p.v. 2030 te formuleren.

Reactie gemeente

4.1 Voor de Omgevingsvisie is een tijdshorizon van 10 jaar gekozen. In deze tijd veranderen al veel dingen in een snel tempo. Dit is de reden waarom het ons niet gepast lijkt om de tijdshorizon tot 2040 te laten lopen. Om in te spelen op de veranderingen herijken wij de visie eens per 4 jaar. De beleidsdoelstellingen uit de visie zijn in principe wel bedoeld voor de langere termijn, ook na 2030.

4.2 Voor de dorpen is de visie nog te vaag. Er staan weinig concrete ambities in over woningbouw/ duurzaamheid/ economische en recreatieve ontwikkeling.

Reactie gemeente

4.2 De visie is geschreven op hoofdlijnen. De gemeente geeft richting aan en per dorp zullen deze ambities specifiek uitgewerkt worden in het Omgevingsprogramma Doarpen. Ook de dorpenagenda die wordt opgesteld geeft op dorpsniveau meer richting aan deze onderwerpen. Hier wordt ook een beeld geschetst over welke concrete maatregelen op de korte termijn te verwachten zijn. De dorpen kunnen zelf ook invulling aan dit programma en de agenda geven.

4.3 Er wordt een werkproces geschetst om tot een gemeentelijke dorp-Omgevingsvisie te komen maar een concrete planning ontbreekt (in jaren/maanden). De dorpsbiografie duurt al erg lang en langer wachten is ongewenst.

Reactie gemeente

4.3 Er wordt niet een aparte Omgevingsvisie opgesteld voor de dorpen, slechts één visie voor de hele gemeente. Wel wordt er een Omgevingsprogramma Doarpen opgesteld waar de dorpen zelf invulling kunnen geven aan de ambities voor hun dorp. Hiervoor wordt ook een planning opgesteld die inzicht geeft in wanneer concrete maatregelen worden genomen.

4.4 De ambities van dorpen zijn in de visie niet in beelden uitgewerkt. Dit zou het versterken.

Reactie gemeente

4.4 Wij begrijpen de behoefte om beelden te hebben bij de ambities. Dit wordt, net als de ambities zelf, uitgewerkt in het nog op te stellen Omgevingsprogramma Doarpen.

5. Specifieke dorpen

5.1 In de visie staan bescheiden woonambities voor Kollumersweach. Aangezien er geen krimp wordt verwacht kloppen deze bescheiden woonambities niet.

Reactie gemeente

5.1 Wij herkennen ons niet in bescheiden woonambities voor Kollumersweach. In de visie staat: "Wij zorgen daarom voor voldoende en een passend aanbod van woningen in de dorpen". Dit geldt ook voor Kollumersweach. Als daar veel vraag is, dan zullen de woonambities hierbij aansluiten.

Ook staat er op p. 36 "Een goede balans op de woningmarkt vinden wij belangrijk. Elk jaar kijken wij hoe het gaat op de woningmarkt. Het is belangrijk om goed in te spelen op wat mensen op dat moment willen. Om snel te kunnen reageren op veranderingen en trends, moeten wij flexibel zijn in onze aanpak." Hoe wij dit aanpakken wordt uitgewerkt in het Volkshuisvestingprogramma.

De woonambities uit bijlage 6 komen uit 2020. Deze schetsen willen wij als vertrekpunt nemen om de komende jaren toekomstige ambities met de dorpen op te stellen. Zie hiervoor zienswijze 5 onder 1.1.

5.2 In bijlage 6 moet de tekst worden herzien. Deze moet meer aansluiten bij de recente lokale Omgevingsvisie 'Ferbindend Foarút' van Kollumersweach en Feankleaster.

Reactie gemeente

5.2 De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Zie inspraak 5, reactie 1.1. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda's en Omgevingsprogramma Doarpen die zullen worden opgesteld. Zodra hier vorm aan is gegeven, kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. Hierin kan 'Ferbindend Foarút' een rol in spelen.

5.3 De tekst over de dorpenfederatie over de dorpen Kollumersweach en Feankleaster is niet passend in bijlage 6 van de visie.

Reactie gemeente

5.3 De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Zie inspraak 5, reactie 1.1. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda's en Omgevingsprogramma Doarpen die zullen worden opgesteld. Zodra hier vorm aan is gegeven, kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. Hier kunnen wij een andere invulling aan de dorpenfederatie geven of uit de ambitie halen.

5.4 Een aandachtspunt dat mist in de visie is de faciliterende rol van de gemeente die nodig is om het voorzieningenniveau van Kollumersweach op peil te houden en de leefbaarheid te behouden en te versterken.

Reactie gemeente

5.4 Op p. 93 in de visie staat “De grotere dorpen zoals Kollum, Hallum en Kollumersweach hebben een goed voorzieningenaanbod”. Op p. 36 en 37 is er aandacht voor voorzieningen en leefbaarheid in het algemeen. Dit geldt dus ook voor Kollumersweach. Hier hebben we ook aandacht voor de faciliterende rol van de gemeente: “We stimuleren en /of faciliteren initiatieven vanuit de samenleving gericht op een toekomstbestendige voorzieningestructuur.” Op p.93 wordt benoemd dat we inzetten op toekomstige voorzieningen. Dit breiden we niet uit met onze faciliterende rol omdat dit al eerder in de visie aan bod komt.

5.5 De evenementenprofielen van de locaties in Kollumersweach en Feankleaster zouden een duidelijke plek moeten krijgen in de visie.

Reactie gemeente

5.5 Het onderwerp evenementen mist onder recreatie & toerisme in H6.3. Deze tekst vullen wij aan. De evenementenprofielen voor locaties in dorpen is te specifiek voor de Omgevingsvisie.

5.6 De bedrijvigheid in Kollumersweach groeit. Dit moet benoemd worden.

Reactie gemeente

5.6 Er is aandacht voor de bedrijvigheid in Kollumersweach in de visie. Dit staat op p. 93 genoemd waarbij ook wordt aangegeven dat er ruimte is voor uitbreiding.

6. Bevolkingsontwikkeling

6.1 Er wordt een beeld van bevolkingskrimp gesteld in de visie. Gezien de afgelopen jaren en de verwachte instroom van vluchtelingen wordt er geen krimp verwacht.

Reactie gemeente

6.1 In de visie kijken wij naar de bredere demografische ontwikkelingen en baseren wij ons op meerjarige onderzoeken. Daarom noemen wij het begrip bevolkingskrimp niet en herkennen wij ons ook niet in het beeld dat er krimp wordt geschetst in de visie. Op p. 44 wordt er wel “effecten van krimp” genoemd. Om verwarring te voorkomen verwijderen wij dit.

7. Verkeer & vervoer

7.1 Er wordt gesproken over een belbus naar andere dorpen. Het OV dient op peil te blijven voor Kollumersweach als tweede grote dorp in Noardeast-Fryslân. Een belbus zou een achteruitgang betekenen. Dit is geen duurzaam mobiliteitsperspectief.

Reactie gemeente

7.1 De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Echter kunnen wij de tekst niet aanpassen omdat het een bestaand document is die in zijn geheel is opgenomen als bijlage bij de visie. Als gemeente gaan wij voor een robuust, sterk en frequent openbaar vervoernetwerk, in ieder geval tussen de grotere kernen. Dit is ook ons uitgangspunt in het nieuwe Mobiliteitsprogramma. Op sommige plaatsen, de zogenaamde dunne lijnen, met weinig in- en uitstappers is soms maatwerk nodig, bijvoorbeeld door middel van een belbus of slimme

combinaties zoeken met Jobinder. Het is overigens zo dat de verantwoordelijkheid van openbaar vervoer bij de provincie ligt.

Wij willen de schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda's en Omgevingsprogramma Doarpen die zullen worden opgesteld. Zodra hier vorm aan is gegeven, kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. Dit punt over het OV zal ter sprake komen wanneer wij met de dorpen hierover aan tafel gaan.

7.2 Een duurzame oplossing voor de verkeersproblematiek van veel vrachtwagens op de te smalle Keningswei in Feankleaster wordt niet aangeroerd in de visie.

Reactie gemeente

7.2 De visie is gericht op hoofdlijnen. Dit geval is te specifiek om te noemen in de visie. Hier kan aandacht aan worden besteed in het Omgevingsprogramma Mobiliteit waar specifieke verkeersmaatregelen worden genoemd. Wij beschouwen uw opmerking daarom ook als zienswijze op dit programma.

7.3 In de visie wordt een nieuwe ontsluiting van het bedrijventerrein in Kollumersweach richting de Achterwei genoemd. Dit roept vragen op want het plaatselijk belang is hier niet van op de hoogte. Het standpunt vanuit de gemeente die bekend is, is dat de duurzame ontsluiting de aansluiting op de Foarwei is. Deze is ook in de visie van het plaatselijk belang terecht gekomen.

Reactie gemeente

7.3 De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Zie inspraak 5, reactie 1.1. Echter kunnen wij de tekst niet aanpassen omdat het een bestaand document is die in zijn geheel is opgenomen als bijlage bij de visie. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda's en Omgevingsprogramma Doarpen die zullen worden opgesteld. Zodra hier vorm aan is gegeven, kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. De toegang van het bedrijventerrein is onderdeel van het Omgevingsprogramma Mobiliteit dat nu ter inzage ligt. Hierin wordt (op projectniveau) bekeken wat de beste ontsluiting is.

8. Recreatie & toerisme

8.1 In bijlage 6 mist de ambitie om recreatief uit te bouwen rond Kollumersweach & Feankleaster.

Reactie gemeente

8.1 In de visie staat aangegeven (p. 52) dat er overal kleinschalige toerisme naar aard en schaal mogelijk is. Dit geldt dus ook voor Kollumersweach en Feankleaster. Deze dorpen zijn niet aangewezen als toeristische hotspot en worden daarom niet apart nog benoemd. Toeristisch recreatieve ambities kunnen worden meegenomen tijdens het opstellen van een nieuw gewenst toekomstbeeld van de dorpen. Zie inspraak 5, reactie 1.1.

8.2 In de visie wordt gesproken over 'Bootjes in de Swemmer'. Dit roept vraagtekens op omdat het water niet doorloopt. Dit zou vervangen moeten worden door de haven. Het is een idee om in de

toekomst de Sweagerfeart op te waarderen als sloeproute zodat wij toewerken naar een vaarroute voor hogere vaarklassen. Dit is dan een samenwerking van Friese overheden. Dit leidt ook tot meer watersportevenementen hier.

Reactie gemeente

8.2 “Bootjes in de Swemmer” is inderdaad verwarrend. Dit wordt meegenomen tijdens het opstellen van een nieuw gewenst toekomstbeeld van de dorpen. Zie inspraak 5, reactie 1.1.

8.3 Er worden vraagtekens gesteld bij het perspectief van het zwembad “It Paradyske”. Hoe kan er een boost worden gegeven aan het zwembad qua duurzaamheid/ betaalbaarheid/ voorzieningen/ recreatieve dragers. Het bad kan omgevormd worden met een pilotproject naar een ecologisch buitenzwembad met toepassing van duurzame energie. Hierbij kan er worden toegewerkt naar een andere vorm van lokaal beheer zodat dit efficiënter en betaalbaarder wordt.

Reactie gemeente

8.3 Ingaan op de toekomst van zwembad “It Paradyske” is een erg specifiek onderwerp voor de Omgevingsvisie. Dergelijke projecten krijgen een plek in de nadere uitwerking van de Omgevingsvisie in Omgevingsprogramma’s.

9. Energie, duurzaamheid & klimaat(verandering)

9.1 De Energiecoöperatie Kleastersweach moet genoemd worden in de visie om zo samen te kunnen werken en om doelstellingen te realiseren.

Reactie gemeente

9.1 De visie is op hoofdlijnen geschreven. Kleastersweach is een te specifiek voorbeeld om te noemen of uit te werken in de Omgevingsvisie. Dat is de reden dat wij deze niet opnemen in de visie. Uiteraard vinden wij dit een goed initiatief, zoals genoemd in de visie op p. 93: “Wij ondersteunen energiecoöperaties en andere lokale initiatieven”.

10. Wonen & nieuwbouw

10.1 De visie kan aangevuld worden met de concrete urgente ambities voor aanvullende sociale woningbouw in samenwerking met de woningcorporaties. Vanuit een zorgvoorziening moeten mensen namelijk weer doorgeleid worden naar reguliere woningen met sociaal perspectief. Er is bijvoorbeeld geen aandacht vanuit de gemeente om de lege plekken aan de Bjrkehof en Kastanjehof in Kollumersweach in te vullen met sociale woningbouw.

Reactie gemeente

10.1 Dit onderwerp wordt specifiek uitgewerkt in de visie op wonen, welzijn en zorg. Dit is onderdeel van het Volkshuisvestingsprogramma dat wettelijk verplicht is. Hier werken wij de ambities uit over onder andere sociale woningbouw, zorgwoningen en de samenwerking met woningcorporaties.

10.2 Er mist een inleiding voor een concrete woonambitie voor het tweede grootste dorp van de gemeente, namelijk Kollumersweach, in de visie. Er moet ruimte geboden worden aan de groeiende bevolking en bedrijvigheid en aan jongeren. De woonvisies zijn ook nodig om duidelijkheid te geven aan

extra investeringsplannen voor het elektriciteitsnetwerk. Zonder zullen energiebedrijven geen meerjarenplannen maken voor nieuwe elektriciteitsaansluitingen.

Reactie gemeente

10.2 Kollumersweach wordt onder de dorpenclusters geschaard en daarom staat deze ambitie niet op zichzelf in de visie genoemd, zoals bij Kollum (dat is aangewezen als voorzieningskern) het geval is. Voor dorpenclusters is dit globaal opgenomen. De uitwerking voor de dorpen volgt nog in de nog op te stellen de dorpsagenda's en Omgevingsprogramma Doarpen. Ook zal dit uitwerking krijgen in het Volkshuisprogramma.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 6

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Dierenwelzijn

1.1 Ruim een duidelijke plek in binnen de Omgevingsvisie voor het thema dierenwelzijn. Zorg en respect voor dieren verdient een prominentere plaats en moet zo concreet mogelijk worden opgenomen.

Reactie gemeente

1.1 In de Omgevingsvisie staat integraal werken voorop. Hierbij houden ambtenaren rekening met verschillende belangen, ook het dierenwelzijn. Wij noemen dieren voornamelijk in de context van biodiversiteit in de visie. Wij volgen hiervoor het gemeentelijk biodiversiteitsplan. De aanbevelingen uit de Nota aanbevelingen gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid worden hier zoveel mogelijk in meegenomen. Bij ruimtelijke ontwikkelingen, beheer en onderhoud maken wij gebruik van ons Flora & Fauna protocol om diersoorten te beschermen. Dit kan duidelijker terugkomen in de visie.

Wij breiden daarom de tekst op p. 60 uit met: *“Natuur- en dierenwelzijn is van belang, ook voor onze inwoners. Bij ontwikkelingen binnen onze gemeente nemen wij dierenwelzijn mee als belang.”*

1.2 Neem in de Omgevingsvisie op dat er diervriendelijk beleid wordt opgesteld dat wordt vastgelegd in de Nota Dierenwelzijn. Gebruik uit deze Nota de aandachtspunten die voor NEF van belang zijn.

Reactie gemeente

1.2 Het diervriendelijk beleid zit deels in ons biodiversiteitsplan en wordt meegenomen in onze werkprotocollen. Wij geven het dierenwelzijn een prominentere plek in de visie door de aanpassing uit reactie 1.1.

1.3 Neem in de Omgevingsvisie de suggestie op om een Wethouder dierenwelzijn te benoemen die verantwoordelijk is voor dierenbeleid binnen NEF.

Reactie gemeente

1.3 De Omgevingsvisie is niet de plek om iets te zeggen over de posities en verantwoordelijkheden van wethouders. Het belang van dierenwelzijn erkennen wij en daarom passen wij onze visie aan, zoals hierboven in 1.1 geschreven.

1.4 Neem in de Omgevingsvisie de suggestie op voor voldoende ambtelijke capaciteit om de ambities omtrent dierenwelzijn te borgen.

Reactie gemeente

1.4 De Omgevingsvisie is niet de plek om iets te zeggen over de ambtelijke capaciteit om de ambities omtrent bepaalde thema's te borgen. Het belang van dierenwelzijn erkennen wij en daarom passen wij onze visie aan, zoals hierboven in 1.1 geschreven.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 7

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Samenwerking mienskip/overheden/partijen

1.1 Er is slechte communicatie geweest over voorgenomen plannen die in de visie staan genoemd. De indiener is nooit op de hoogte gesteld of betrokken geweest in de verkenningen voor een rondweg in Wânswert.

Reactie gemeente

1.1 Het project Rondweg-Wânswert staat los van de visie. Het project staat in de visie als voorbeeld genoemd van de wens voor verkeersveiligheid. Deze wens blijft bestaan en daarom veranderen wij de tekst hier niet. Het is vervelend om te horen dat de communicatie omtrent dit project als niet goed wordt ervaren. De visie is helaas niet de plek om zo'n geval inhoudelijk te bespreken. Daarom hebben wij de opmerking meegegeven aan de projectgroep van de Rondweg-Wânswert. De communicatie verloopt via dit project en niet via de Omgevingsvisie.

2. Verkeer & vervoer

2.1 Indiener is het oneens met de wens die uitgesproken is in de visie voor de eventuele aanleg van een rondweg bij Wânswert. Bovendien ontbreekt er een onderbouwing van nut en noodzaak voor de weg in de visie. Ook wordt er niet gekeken naar alternatieve verkeersmaatregelen.

Reactie gemeente

2.1 In de visie spreken wij de wens voor een rondweg bij Wânswert uit met het oog op verkeersveiligheid en de combinatie landbouwverkeer en kwetsbare verkeersdeelnemers. De visie is niet de plek om het project van de Rondweg-west in Wânswert te onderbouwen of af te wegen. Deze afwijking heeft al plaatsgevonden in de projectgroep van de Rondweg-Wânswert en staat toegelicht op onze website; <https://www.noardeast-fryslan.nl/rondweg-wanswert>.

2.2 In de afwijking van varianten en scenario's voor een rondweg in Wânswert komen de criteria verkeer en relevante omgevingsfactoren naar voren. Het landbouwkundige belang ontbreekt terwijl de aanleg consequenties heeft voor de gebruiksmogelijkheden van de agrarische grond hier.

Reactie gemeente

2.2 Het project van de Rondweg loopt los van de Omgevingsvisie en was al gestart (GVVP 2010 van voormalig gemeente Ferwerderadiel) voordat de visie werd opgesteld. De afwijking van varianten en scenario's vinden binnen het project plaats. De besluiten om hier budget voor vrij te maken en te starten met de voorbereiding van dit project zijn al genomen. Hierdoor is het project al ver gevorderd en is het achterhaald om deze afwijking nu nog een plek in de visie te geven.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 8

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Uitbreidingen of aanpassingen in tekst

1.1 Aanpassingen van de tekst "Landbouw en agrofood".

Regel 2: ..., vooral voor de export ten behoeve van de wereldvoedselvoorziening

Regel 7: .... voortdurend en met de juiste ondersteuning steeds geïnnoveerd en ontwikkeld.

Reactie gemeente

1.1 Wij willen geen richting geven in de visie aan voor wie er geproduceerd wordt of waar de export naartoe gaat. Verderop in de tekst staat al het belang op wereldschaal genoemd. Daarom passen wij de tekst niet aan.

De juiste ondersteuning verschilt per persoon/organisatie. Deze uitbreiding geeft wat ons betreft geen extra duidelijkheid. In paragraaf 6.3 wordt meer richting gegeven aan de ontwikkelingen en innovaties in de landbouw en agrofood.

1.2 De blauwe tabel uit de bijlage Afbeeldingen en Kaarten (Trend/Ontwikkeling vs Ús Goud) komt niet overeen met dezelfde Ús Goud tabel op pagina 13 van de ontwerp-Omgevingsvisie: punt 5 en 6 zijn weggevallen.

Reactie gemeente

1.2 Het lijkt erop dat indiener de kernopgave en kernkwaliteiten door elkaar haalt. Er zijn 4 kernopgaven en 6 kernkwaliteiten. De opmaak van de afbeelding is niet duidelijk genoeg om dit duidelijk te onderscheiden. **Wij passen de opmaak van de afbeelding aan.**

2. Recreatie & toerisme

2.1 De relatie tussen kringlooplandbouw en aantrekkelijk toerisme is onduidelijk. Worden er bloeiende stroken langs de akkers bedoeld, of een boerencamping? Leidend is om toeristen te trekken. Die komen af op 'Lonely Planet' waardige attracties (denk aan een Waddenzwembad aan de dijk, organiseer Kite & Surf wedstrijden van hoge klasse bij de Hoek van Bant) die er nu nog niet zijn in NEF. Hier moeten andere ideeën voor komen.

Reactie gemeente

2.1 Het is niet de bedoeling om hier een directe koppeling te suggereren tussen toerisme en kringlooplandbouw. Op p. 50 en p. 52 wordt aangegeven dat wij binnen de agrarische sector ruimte geven aan verbreding van functies. Recreatie en toerisme is onderdeel van deze verbreding van functies.

De zin op p. 47: "Zodoende ontstaan er nieuwe kansen voor de agrarische sector in relatie met de toeristische sector" wordt als volgt aangepast: "Hierdoor kunnen er weer nieuwe kansen ontstaan voor toerisme en recreatie in relatie tot de agrarische sector".

Specifieke invulling van functies zal een plek krijgen in het Omgevingsplan onder de Omgevingswet.

3. Landbouw

3.1 Toevoeging/aanpassing van de tekst onder "Circulariteit". Het voorbeeld van bermmaaisel voor compostering is niet de eerste keuze voor een boer i.v.m. de afvalstoffen van de rijbaan (microplastics van rubberslijtage, uitlaatesiduen, zoutstrooisel). Boeren telen randstroken of delen van een akker met biodiverse bloeiende mengsels. Ook teelt men steeds meer groenbemesters die voedingstoffen in de bodem vastleggen. Dit laatste vergroot de winter (i.p.v. lege akkers) en vergroot de biodiversiteit op het landbouwbedrijf enorm.

Reactie gemeente

3.1 Het voorbeeld van bermmaaisel voor compostering is wat nu wordt gedaan. Wij zijn gebonden aan strakke procedures en protocollen die wij moeten volgen om zo de kwaliteit te borgen. Wij werken hiervoor samen met de corporatie Agricycling. Compost mag bijvoorbeeld niet eerder gebruikt worden dan dat de rotzooi eruit is, de temperatuur goed is, etc. Dit wordt door de corporatie gekeurd. Bij afwijken, zoals te veel rotzooi, wordt het compost afgevoerd en niet voor de boeren gebruikt.

Wij doen om bovenstaande reden geen aanpassing van deze tekst.

3.2 In de visie wordt de term natuur inclusiviteit gebruikt terwijl deze term door diverse partijen anders geïnterpreteerd wordt. Je hebt natuurinclusief buiten de percelen en bio-innovatief telen op de percelen. Dit zijn twee aparte hoofdstukken. Het moet duidelijk zijn dat de boer op akkers/percelen op een andere wijze tewerk gaat. In de uitvoering moet het er op neerkomen dat de boer met zo weinig mogelijk milieubelasting méér voedsel moet produceren. Dit kan met regeneratieve landbouw en meer resistente robuuste rassen. Hier moet de focus op liggen. Daar past een zachte oever best wel in, of een bufferrand voordat het water de sloot in loopt. De boer wil en doet zijn best maar het moet ook economisch duurzaam zijn. De boer is geen natuurbeheerder die door subsidies wil worden betaald. Dat is namelijk geen gezonde bedrijfsvoering en bij regeringsswisselingen dodelijk voor de toekomst van het bedrijf.

Reactie gemeente

3.2 Er worden verschillende termen gebruikt. Wij hebben in de visie gekozen voor natuurinclusief omdat dit een veelgebruikte term is. Bovendien is het een containerbegrip dat op verschillende manieren ingevuld kan worden. De keuze hoe dit in te vullen ligt ook deels bij boeren zelf. Binnen de regels kan de boer nog steeds realiseren (op wereldschaal). Omdat deze ruimte geboden wordt met de term natuurinclusief laten wij de term zo staan in de visie.

3.3 Kringlooplandbouw is een verkeerde term: vervangen door regeneratieve landbouw. Dit sluit beter aan bij huidige ontwikkelingen. Kringlooplandbouw kan voor de landbouw niet volledig gesloten. Een boer voert nu eenmaal gewassen af. Met regeneratieve landbouw (wintergewassen, groenbemesters, vitale bodem, et al) kun je veel compenseren maar niet alles.

Reactie gemeente

3.3 Voor kringlooplandbouw geldt opnieuw dat dit om een containerbegrip gaat dat veel gebruikt wordt. Hier kan een ondernemer zelf invulling aan geven. Wat ons betreft is

regeneratief een variant van de kringlooplandbouw die onder het containerbegrip valt. Om deze reden is het niet nodig om de tekst in de visie aan te passen.

3.4 Biologische landbouw is geen oplossing voor een duurzame toekomstbestendige agrarische ontwikkeling. Voor deze ontwikkeling is beleid nodig die zoetwaterbeschikbaarheid mogelijk maakt. Biologisch past niet bij de opgave om met minder input (milieudruk, kosten, water, bemesting, ...) meer voedsel en uitgangsmateriaal te produceren voor een groeiende Nederlandse en wereldbevolking. Biologische landbouw is en blijft kleinschalig laat onderzoek zien. Er zijn biologische boeren die stoppen omdat het niet uit kan. De biologische sector moet economisch vitaal zijn. De krachten om dit mogelijk te maken liggen verderop in de keten, niet bij de boeren.

Reactie gemeente

3.4 Biologische landbouw is een begrip waarvan iedereen weet wat het inhoudt en waar iedereen op zijn eigen manier invulling aan kan geven. Daarom passen wij het begrip niet aan in de visie. De gemeente is het eens met de indiener dat naar de gehele keten moet worden gekeken. En dat de keten zo ingericht moet worden dat het economisch aantrekkelijk is voor boeren. Hier wordt aandacht aan gegeven op p. 47 van de visie.

3.5 Het is belangrijk dat boeren/partijen kunnen bijdragen aan het opstellen van een Omgevingsprogramma Landbouw. Hier moet ruimte aan worden geboden in de visie.

Reactie gemeente

3.5 Participatie is een belangrijk onderdeel binnen het opstellen van de Omgevingsprogramma's. Dit is geborgd in de Omgevingswet door middel van het participatietraject.

3.6 Natuurinclusief is een spel met twee borden. Voor een toerist of buurtbewoner is dit een mooi bloeiend veld. Maar voor een boer is dit een vitale bodem met zoet water, een hoog opbrengend gewas zonder veel input en biodivers de winter door. Dit moet op elkaar afgestemd worden. Het moet samen met de boer bedacht worden wat hij/zij op zijn percelen kan doen en wat dit inhoudt.

Reactie gemeente

3.6 De reactie op dit punt sluit aan bij de reactie onder 3.2. De gemeente vult niet in wat natuurinclusief is, dat is onder andere ook aan de boeren zelf. Wel volgen wij de Europese richtlijnen om het landelijk gebied meer biodivers te maken.

3.7 Ondergrondse zoetwateropslag die boeren voor irrigatie van hun poot aardappelen kunnen gebruiken is een opkomende techniek in onderzoeksfase. Dit moet worden gestimuleerd, ook in de visie.

Reactie gemeente

3.7 De gemeente is bezig om een project op te zetten waarbij onderzoek wordt gedaan en gebruik wordt gemaakt van deze techniek. Dit wordt concreter uitgewerkt in het nog op te stellen Omgevingsprogramma Landbouw. De techniek is te specifiek voor de hoofdlijnen die in de Omgevingsvisie geschetst worden. Daarom vullen wij de visie niet verder aan over deze techniek of het onderzoek dat hiernaar gedaan wordt.

3.8 Bij de 7e Trend van bijlagen Afbeeldingen en Kaarten (Trend/Ontwikkeling vs Ús Goud) staat 'afnemende Landbouw'. Dit is niet juist en ook niet in lijn met het behouden van deze strategische sector voor onze gemeente zoals in Ús Goud staat. De trend is niet afnemend maar 'meer innovatieve en veranderende landbouw die aansluit bij toekomstbestendige voedselproductie in een biodiverse omgeving'. De landbouw is voor onze gemeente akkerbouw en veehouderij. De landbouwers zijn zich bewust van de veranderingen die nodig zijn om de volgende generatie een toekomstbestendig bedrijf over te laten nemen. De landbouw blijft en innoveert op bijvoorbeeld stikstofregels, zoetwaterbeheer tegen ondergrondse verzilting, EU Green Deal, ... Onze gemeente werkt hard mee aan deze innovaties.

Reactie gemeente

3.8 Wij zijn het ermee eens dat de term afnemende landbouw niet klopt. Dit wordt aangepast naar toekomstbestendige landbouw.

3.9 In de bijlagen komen dezelfde termen zoals natuur inclusieve landbouw, biologisch (dynamisch) en kringlooplandbouw voor die net als in de generieke tekst een ander accent vragen. Zie 3.2, 3.3, 3.4, 3.6, 3.8.

Reactie gemeente

3.9 Het klopt dat in de bijlagen dezelfde termen worden gebruikt als in de tekst van de visie. In 3.2, 3.3, 3.4 en 3.6 is gereageerd op het wel of niet aanpassen van de termen. De termen die wij in de tekst niet aanpassen, zullen ook in de bijlagen niet worden aangepast.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 9

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Specifieke dorpen

1.1 Voor Warfstermolen is het belangrijk dat voorzieningen in de regio behouden blijven. Inwoners zijn al snel aangewezen op de auto als er in naburige dorpen voorzieningen verdwijnen. Het OV is niet goed in dit gebied en daarom is de aandacht voor Kollum als kern van voorzieningen belangrijk. Voornamelijk voor winkels en de bibliotheek. Ook de zwembaden in Achtkarspelen en Kollum zijn belangrijk. Mocht het zwembad in Buitenpost in problemen komen, vragen wij de gemeente hier oog voor te hebben.

Reactie gemeente

1.1 De gemeente is zich ervan bewust dat in met name kleinere kernen de voorzieningen onder druk (kunnen) komen te staan. De voorzieningen zijn belangrijk voor de leefbaarheid, ook in kleine kernen. Helaas is het niet altijd haalbaar om een voorziening te houden. Hier is op p.36 en 37 aandacht voor in de Omgevingsvisie. De gemeente zet zich in voor het behoud van de voorzieningen, voor zover zij daar invloed op heeft.

1.2 De visie geeft aan de nabijheid van basisonderwijs belangrijk te vinden. Hier is geen afstand aan gekoppeld. Kan de gemeente een criterium of vuistregel vaststellen hiervoor? Dan is het duidelijk waar de gemeente op in zet als het gaat om de nabijheid van basisonderwijs.

Reactie gemeente

1.2 In het Integraal Huisvestingsplan van de gemeente Noardeast-Fryslân 2020 staat dat wij inzetten op onderwijs op relatief korte afstand van het kind. Voor het basisonderwijs geldt een wettelijk maximum van 10 kilometer. De werkelijke afstand voor een kind tot basisonderwijs is momenteel 4,2 kilometer hemelsbreed uitgaande van de Atlas Noardeast-Fryslân 2015.

1.3 De ontwikkelingen in Kollumerpomp en Munnekezijl baren zorgen wat betreft basisonderwijs. Graag wordt gezien dat de gemeente de noodzaak voor het behoud van onderwijs in de noordoost hoek van voormalig Kollumerland in de visie onderschrijft.

Reactie gemeente

1.3 In 2016 is er een motie ingediend waarin schoolbesturen werd gevraagd om beleid te maken op het in stand houden van de kleinere scholen in onze gemeente 'Kleine scholenbeleid'. Door scholen in Dokkum te clusteren blijven er meer financiële middelen beschikbaar voor kleinere scholen in dorpen. Wij willen inzetten op duurzaam en toekomstbestendige onderwijshuisvesting. Hier valt basisonderwijs op relatief korte afstand onder. Daarom is dit ook opgenomen op p. 94 bij "Wat gaan we doen?". Dit geldt voor de gehele gemeente en uiteraard ook voor de noordoost hoek van voormalig Kollumerland.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 10

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Samenwerking mienskip/overheden/partijen

1.1 Er worden vrijwel geen expliciete samenwerkingen benoemd met andere gemeenten in de visie. Een aantal voorbeelden zijn:

- Met toerisme samenwerken met Ameland en Schiermonnikoog: eerst samen en wat niet samen kan, zelf doen ...
- De Noardlike Fryske Wâlden: uitgaan van een parklandschap (regiopark) waarin Waldpunten zijn. Wij zien een Woudpunt als een centrale plaats in Noordoost Friesland waarin het verhaal van de Friese Wouden wordt verteld en ervaren.

Reactie gemeente

1.1 Op p. 30 staan een aantal voorbeelden genoemd van samenwerkingsverbanden. Deze lijst omvat niet alles en dat is volgens ons ook niet wenselijk. De visie is op hoofdlijnen en de uitwerking vindt plaats in de nog op te stellen Omgevingsprogramma's. Hierin is het de bedoeling om te noemen met wie wij een specifiek project samen gaan doen. De samenwerking met andere gemeenten is zeker een belangrijk punt en zal specifiekere worden uitgewerkt in de programma's.

1.2 De Mienskip Challenge wordt niet genoemd in de visie maar is wel een goede aanvulling met het oog op samenwerken met de Mienskip.

Reactie gemeente

1.2 De Miensker Challenge is een mooie werkwijze die wij ook zouden kunnen gebruiken bij toekomstige updates van de Omgevingsvisie en bij het opstellen van Omgevingsprogramma's. Het is een goede aanvulling die belangrijk is om op te nemen in de visie.

Wij voegen op p.27 toe aan de tekst: "Voorbeelden van initiatieven gericht op de input van onze jeugd zijn de Miensker Challenge, Community Weken en Tienskip. Deze initiatieven worden opgenomen in ons op te stellen Participatiebeleid."

1.3 Maak de rol van de Mienskip groter in de visie. Denk hierbij aan regio eigenaarschap: wij zijn samen met de Mienskip eigenaar en verantwoordelijk voor de regio.

Reactie gemeente

1.3 Wij zijn het ermee eens dat de nadruk op de Mienskip goed moet terugkomen in de visie. Aan het einde van de eerste alinea op p. 27 staat dat wij meer loslaten. In de participatieladder en het participatiekader zijn gradaties van participatie aangebracht. De hoogste gradatie is dat de regio van een initiatief in handen ligt van de Mienskip zelf met ondersteuning van de gemeente. Dit komt terug in het nog op te stellen participatiebeleid. Het participatiekader is het vertrekpunt van dit beleid.

Om de rol van de Mienskip te benadrukken in de visie nemen wij de participatieladder op als afbeelding in de visie.

2. Algemeen: ambities, proces, ...

2.1 In de visie wordt veel gesproken over het behouden van Ús Goud, dus het behouden van wat je al hebt. Dit zou uitgebreid kunnen worden met het delven van Goud, dus het aangaan van nieuwe kansen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan: regiolandbouw, circulaire maakindustrie (made in Fryslân).

Reactie gemeente

2.1 In de visie wordt gesproken over het behouden en versterken van Ús Goud. Op p.31 "We verantwoord vernieuwen. Hierbij gaat het om ontwikkelen met respect voor de bestaande (landschappelijke) kwaliteiten en het toevoegen van nieuwe kwaliteiten." Hier wordt aangegeven dat er oog is voor nieuwe kwaliteiten en dus het aangaan van nieuwe kansen. Volgens ons staat dit onderwerp zo voldoende in de visie.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 1.1

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Samenwerking met mienskip/overheden/partijen

1.1 De Omgevingsvisie moet beter onder de aandacht worden gebracht bij plaatselijk- en dorpsbelangen. Dit is nog niet gebeurd. Handig om te weten is: wat betekent het concreet en wat is het verschil met huidige plannen? Dit is een aandachtspunt bij de verdere uitwerking van de ontwerp-Omgevingsvisie.

Reactie gemeente

1.1 Wij hebben de visie voor een tweede keer ter inzage gelegd om onder andere plaatselijk- en dorpsbelangen de kans te geven hier alsnog op te reageren. Wij hebben dit ook naar hen toegestuurd samen met een informatieplaat. Deze geeft meer inzicht in de stappen en inhoud van de Omgevingsvisie. Daarnaast hebben wij twee inloopavonden georganiseerd om in gesprek te kunnen gaan over de visie. In paragraaf 2.2 van de Omgevingsvisie staat hoe het kader van de Omgevingsvisie zich verhoudt tot bestaand beleid.

1.2 Als onderdeel van de kernkwaliteiten wordt er beschreven dat er in de dorpen gezorgd wordt voor elkaar en mensen samen dingen oppakken. De visie gaat uit van een samenleving die gezamenlijk zorgt voor elkaar/het dorp/mienskip. Dit staat in contrast tot de beschikbaarheid van vrijwilligers om dit te realiseren. Dit spanningsveld wordt in de visie niet nader toegelicht. De gemeente zal een bredere regierol moeten aannemen: hoe wordt er vormgegeven aan deze faciliterende rol van de gemeente? Zijn er voldoende vrijwilligers in de toekomst?

Reactie gemeente

1.2 Dit is een goed punt dat wij zeker herkennen. De veerkrachtige Mienskip is daarom ook een pijler van het nieuwe welzijnsbeleidskader. Hier wordt aandacht besteed aan actief burgerschap en burgers die elkaar helpen en bijdragen aan de omgeving. Hoe wij vormgeven aan de faciliterende rol van de gemeente wordt daarnaast uitgewerkt in het participatiebeleid. Wij sluiten aan bij al bestaande infrastructuur en denken samen na over vragen als; hoe houden wij contact met partijen met wie wij nu al samenwerken? Is de bestaande infrastructuur genoeg? Hoe zorgen wij ervoor dat er een wisselwerking ontstaat en dat wij een beroep kunnen doen op elkaar wanneer dat nodig is? En hoe maak je het aantrekkelijk om als burger te participeren?

Wij vinden dat het feit dat er minder vrijwilligers zijn en dat wij hier oog voor moeten hebben mist in de visie. Om deze reden breiden wij de tekst op p.27 uit met: *"We beseffen dat er steeds minder vrijwilligers in de samenleving zijn. Dit kan een spanningsveld veroorzaken. Desondanks moeten we het alsnog samen doen."*

1.3 Er moeten afspraken worden gemaakt over de contacten en samenwerking met verenigingen en stichtingen. Zo blijft de motivatie hoog en worden afspraken nagekomen door zowel de gemeente als deze verenigingen en stichtingen. De verwachtingen voor de samenwerking voor de beschikbare tijd die de partijen hebben moeten toegevoegd worden in de visie.

Reactie gemeente

1.3 Er is geen blauwdruk over onze contacten met diverse verenigingen en stichtingen. Per organisatie zijn er verschillende contacten met de gemeentelijke organisatie. Bij participatie bedenk je met welk doel je dit doet en wie heb je daarvoor nodig hebt. De bedoeling is om dit van tevoren met de stakeholders te bespreken, waaronder stichtingen/verenigingen.

De visie is niet de juiste plek om dit verder uit te werken. Wel kunnen wij de verenigingen en stichtingen een duidelijkere plek geven in de visie, namelijk in de eerste zin van p. 27: “Wij willen samen met de inwoners (verenigingen, stichtingen), de ondernemers, de maatschappelijke organisaties en medeoverheden in onze gemeente werken aan de doelen die wij ook mét die Mienskip hebben bepaald.”

2. Gezondheid & zorg

2.1 Er wordt in de visie gesproken over een inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen. In dat geval mag er in de visie meer aandacht gegeven worden aan de toenemende zorgvraag in relatie tot het beleid om de zorg steeds meer vanuit de eigen woonomgeving te ontvangen. Dit heeft impact op de woningbehoeften en eisen aan woningen. Wat zijn hier de uitgangspunten? Oneens met een inclusieve samenleving is niemand, maar misschien wel in de manier waarop wij hier komen.

Reactie gemeente

2.1 Deze ontwikkeling zien wij inderdaad terug in onze gemeente. In de visie geven wij hier op hoofdlijnen al richting aan op p. 43. Hier wordt genoemd dat wij werken aan een passend aanbod qua woningen dat bijdraagt aan zelfredzaamheid zodat mensen langer thuis kunnen blijven wonen.

Wij voegen toe onder het stuk “Wat gaan we doen?” op p.44: “In de visie op wonen, welzijn en zorg werken we uit wat ons beleid wordt om mensen langer thuis te kunnen laten wonen”.

3. Algemeen: ambities, proces, ...

3.1 Er is meer uitleg gewenst bij hoe de gemeente concreet de balans tussen ‘Ja, mits’ en ‘Ús Goud’ ziet.

Reactie gemeente

3.1 In 5.2 en 5.3 staan onze afwijkingsprincipes verder uitgelegd. Omdat Ús Goud zo belangrijk is en wij het willen behouden, zijn de kernkwaliteiten vertrekpunt bij initiatieven. Sommige initiatieven zullen een nadelig effect hebben op de kernkwaliteiten en dus Ús Goud raken. Dan is het antwoord niet automatisch ‘nee’ maar gaan wij meedenken onder welke voorwaarden een initiatief wel door kan gaan. Wij wegen zorgvuldig integraal af en motiveren uiteindelijk de keuze die gemaakt wordt.

3.2 Er is meer uitleg nodig over wat de basishouding ‘meedenken’ van de gemeente inhoudt.

Reactie gemeente

3.2 In plaats van het antwoord “nee”, denken wij mee hoe een initiatief wel gerealiseerd kan worden. Het is goed om duidelijkheid in de visie te geven over wat wij onder meedenken verstaan.

Op p. 29 voegen wij na “Meedenken, dat is onze basishouding.” de volgende tekst toe: *“Als een initiatief op het eerste gezicht niet lijkt te kunnen denken we als gemeente mee in oplossingsrichtingen. We geven richtlijnen mee binnen welke kaders een initiatief wel gerealiseerd kan worden.”*

3.3 Hoe gaat de gemeente om met dorpen waar geen initiatieven worden gegenereerd? Worden die niet of minder geholpen doordat alle energie gaat naar dorpen die wel initiatieven genereren? En zo niet, hoe voorkomen wij dat?

Reactie gemeente

3.3 Er worden dorpenagenda’s, Dorpenprogramma’s en dorpsbiografieën opgesteld voor alle dorpen. Dit is onafhankelijk van hoeveel initiatieven hier worden gegenereerd. Wij proberen alsnog hetzelfde te doen voor alle dorpen, ook als er weinig vanuit een dorp zelf komt. Wij willen de dorpen betrekken en hier wordt vorm aan gegeven in het participatiebeleid.

3.4 Er mist een toekomstvisie voor de Wâlden, het coulisselandschap met de overgangsgebieden, in de Omgevingsvisie.

Reactie gemeente

3.4 Er is geen aparte visie gegeven voor de kleigebieden en de Wâlden. Er is een andere indeling in de Omgevingsvisie aangehouden, namelijk buitengebied en dorpen. De opgaven voor het buitengebied gelden voor zowel het kleigebied als de Wâlden. Wij gaan hierbij uit van de kwaliteiten van het landschap. Deze willen wij graag behouden. De Wâlden is een voorbeeld van zo’n kernkwaliteit van het landschap. Dit is ook de reden waarom wij het als uniek gebied hebben genoemd, namelijk de Waddenzee, het Lauwersmeergebied en de Noardlike Fryske Wâlden. Ook in het Omgevingsplan kunnen regels worden opgenomen om de kwaliteiten van de Wâlden te borgen.

4. Specifieke dorpen

4.1 De afkorting WTO-dorpen wordt niet herkend. De WAT-regio en hun toekomstbeeld komt niet goed verwoord terug in de visie. In de Ontwerp-Omgevingsvisie van de gemeente Noardeast-Fryslân wordt het gewenste toekomstbeeld van Westergeest, De Trieme en Aldwâld genoemd. In de afkorting WTO-dorpen herkennen wij ons niet. De drie dorpen zijn al jaren samen de WAT-regio. Het toekomstbeeld van de WAT-regio is drie dorpshuizen en twee basisscholen.

Reactie gemeente

4.1 De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Deze tekst is destijds voorgelegd aan de dorpen. Het kan zijn dat het ondertussen niet meer klopt of wenselijk is. In dit geval is de Nederlandse benaming opgenomen in plaats van de Friese. Echter kunnen wij de tekst niet aanpassen omdat het een bestaand document is die in zijn geheel is opgenomen als bijlage bij de visie. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda’s en Omgevingsprogramma Doarpen die zullen worden opgesteld. Zodra hier vorm aan is gegeven,

kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. Belangrijk is dat de WAT-regio wordt genoemd bij het opstellen van nieuwe dorpsambities in plaats van de WTO-dorpen.

4.2 De informatie over stichting TWA in bijlage 6 is onjuist in de Omgevingsvisie. Dit moet aangepast worden. Er wordt genoemd dat stichting TWA de kerken onderhoud. Dat is onjuist. Stichting TWA (die momenteel vanwege een beperkt aantal vrijwilligers niet erg actief is) heeft als doel om geld in te zamelen om de beide kerken te ondersteunen bij het onderhoud. Van het beperkte bedrag dat Stichting TWA bijdraagt, kunnen de kerken nooit onderhouden worden.

Reactie gemeente

4.2 De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Zie inspraak 5, reactie 1.1. Echter kunnen wij de tekst niet aanpassen omdat het een bestaand document is die in zijn geheel is opgenomen als bijlage bij de visie. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda's en Omgevingsprogramma Dorpen die zullen worden opgesteld. Zodra hier vorm aan is gegeven, kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. Belangrijk is dat bij het opstellen van nieuwe dorpsambities de juiste informatie wordt gehanteerd.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 12

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Landbouw

1.1 De biologische landbouw mist in de Omgevingsvisie terwijl er veel biologische bedrijven in de gemeente zijn die voorop lopen in duurzaamheid. Bovendien is de ambitie richting 25% biologische landbouw wettelijk erkent en wetenschappelijk onderbouwt als kans in onze regio.

Reactie gemeente

1.1 De biologische landbouw wordt op verschillende plekken in de visie gebruikt als voorbeeld. Hiermee staat het onderwerp voldoende in de visie.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 13

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Energie, duurzaamheid & klimaat(verandering)

1.1 De Cumelasector kan een belangrijke bijdrage leveren aan de thema's uit de visie; landbouwverkeer, milieu effecten, natuur, biodiversiteit, energie, duurzaamheid en circulariteit. In dat geval is het een goed idee om de sector in de visie te noemen.

Het erkennen van het bestaansrecht van de (lid)bedrijven van Cumela (in het buitengebied) in de Omgevingsvisie is belangrijk. Deze zouden expliciet benoemd moeten worden in de visie. Qua omgevingswaarden kan er inpassing worden gegeven aan de opgaven en ontwikkelingen van deze bedrijven in de fysieke leefomgeving. Er wordt gevraagd om mogelijkheden te creëren om bestaande bedrijfslocaties te kunnen ontwikkelen en uit te breiden alsmede nieuwvestiging in het buitengebied mogelijk te maken om uitvoering te kunnen geven aan de ambities uit de Omgevingsvisie.

Reactie gemeente

1.1 Wij zijn blij met uw reactie om bij te dragen aan de thema's die u benoemd en zijn ervan overtuigd dat uw sector een belangrijke bijdrage levert aan onze gemeente. Dat erkennen wij in de visie als belangrijke bron van werkgelegenheid in relatie tot het agrarisch gebied (p 47): "Er is ruimte voor bedrijvigheid in het buitengebied. Het gaat voornamelijk om agrarische en daarmee verbonden bedrijven (toelevering, verwerking en dienstverlening)." Onder deze verbonden bedrijven valt ook de Cumelasector. In de Omgevingsvisie noemen wij niet elke branchevereniging of bedrijfstak specifiek. Wij gaan de Omgevingsvisie hier niet op aanpassen.

Wij beseffen dat uw sector meer doet dan alleen in agrarische aanverwante activiteiten, zoals aanleg en beheer van de openbare ruimte. Voor deze activiteiten is er ruimte op de bedrijventerreinen. Uiteraard is het van belang dat bedrijven de mogelijkheid krijgen om te vestigen, activiteiten uit te voeren en te ontwikkelen. Het is de bedoeling om naast ruimte op bedrijventerreinen ook meer ruimte te bieden op (vrijkomende) agrarische percelen (voor agrarisch aanverwante bedrijven). Hoe dit concreet vorm krijgt werken wij uit in het Omgevingsplan. Daarbij zal aandacht zijn voor de gewenste activiteiten en tegelijkertijd voor onderwerpen als landschappelijke inpassing, verkeersbewegingen, etc.

1.2 De transitie naar een circulaire economie zal een omschakeling in productie- en logistieke processen betekenen met veel uitdagingen. Reststromen moeten opnieuw bekeken worden. Voldoende (buiten)opslag is hiervoor nodig.

Reactie gemeente

1.2 Uiteraard is het van belang dat bedrijven de mogelijkheid krijgen om te vestigen, activiteiten uit te voeren en te ontwikkelen. In de Omgevingsvisie erkennen wij het belang van uw bedrijven. Het is de bedoeling om naast ruimte op bedrijventerreinen ook meer ruimte te bieden op (vrijkomende) agrarische percelen (voor agrarisch aanverwante bedrijven), ook voor (buiten)opslag. Hoe dit concreet vorm krijgt werken wij uit in het Omgevingsplan. Daarbij zal aandacht zijn voor de gewenste activiteiten en tegelijkertijd voor onderwerpen als landschappelijke inpassing, verkeersbewegingen, etc.

1.3 Wij verzoeken u om bij de bedrijfslocatie van Cumelabedrijven voldoende mogelijkheden te creëren om energie op te wekken en op te slaan en dit expliciet te benoemen in de Omgevingsvisie. Cumelabedrijven oriënteren en investeren steeds vaker in de productie en opslag van duurzame energie. Zonnepanelen komen reeds op menig Cumelabedrijf voor. Er zijn Cumelabedrijven die de komende jaren de zelf opgewekte elektrische energie willen opslaan in een energiehub. Door te investeren in energieopslagsystemen kunnen Cumelabedrijven zelf voorzien in hun energiebehoefte. Ook de productie van waterstof is voor sommige Cumelabedrijven een gereede optie in combinatie met een windmolen en/of zonnepanelen.

Reactie gemeente

1.3 Wij zijn ons bewust van de noodzaak van de energietransitie en de ruimtebehoefte daarvan. Dit is een complexe opgave, daarom werken wij hiervoor specifiek beleid uit. Onze Omgevingsvisie is op hoofdlijnen geschreven.

2. Landbouw

2.1 De visie beoogt een transformatie in de landbouw. Cumelabedrijven moeten hierin een rol spelen binnen de inbreng en participatie.

Reactie gemeente

2.1 De doelen en de ambities uit de Omgevingsvisie worden verder uitgewerkt in het nog op te stellen Omgevingsprogramma Landbouw. Participatie in dit programma is geborgd in de Omgevingswet door middel van het participatietraject.

2.2 Een belangrijk kenmerk om te benoemen in de visie is dat de vestigingsplaats van Cumelabedrijven in het buitengebied essentieel is. Dit gezien de omvang van de activiteiten, het materieel en materiaal dat wordt toegepast en de ligging ten aanzien van de opdrachtgevers (veelal in het buitengebied). Dit is belangrijk voor de uitvoering van de bedrijfstak en de concurrentiepositie. Verplaatsing naar een industrieterrein zal tot hinderlijke situaties leiden, zoals slechte toegankelijkheid en extra verkeersbewegingen.

Reactie gemeente

2.2 Wij zien dat de wens voor het buitengebied logisch kan zijn. “Er is ruimte voor bedrijvigheid in het buitengebied. Het gaat voornamelijk om agrarische en daarmee verbonden bedrijven (toelevering, verwerking en dienstverlening).” Deze zin geeft voor nu genoeg richting dat er ruimte in het buitengebied is voor bedrijven. Andere bedrijven zullen wellicht wel een locatie in het bedrijventerrein prefereren. De Omgevingsvisie is niet de plek om hier concretere uitspraken over te doen. In het Omgevingsplan staan regels over welke functie op welke locatie mogelijk is.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 14

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Uitbreidingen of aanpassingen in tekst

1.1 De Omgevingsvisie benoemt het belang van een verbinding tussen Zwager Mieden en het Lauwersmeer. Anders dan de visie beschrijft is deze nog niet af. Het laatste deel van de verbindingen NNN is helaas nooit aangelegd, langs de bedoelde verbinding vanuit de Zwagermieden naar het Lauwersmeer is alleen het Sjoukjemoisgat aangewezen als NNN. De verbinding via de Zwemmer en het Dokkumer diep niet.

Reactie gemeente

1.1 Het klopt dat het traject van de ecologische hoofdstructuur tot nu toe niet tot onvoldoende is uitgevoerd. Dit staat niet goed in de visie. Het belang van de verbinding kan wel benoemd worden, maar wel in een context dat deze nog niet is aangelegd.

De volgende tekst wordt aangepast op p.16/17: *“Deze verbinding is nog niet compleet aangelegd. De wens is een aaneengesloten verbinding tot aan de Zwagermieden op de grens met de buurgemeente Dantumadiel en verder richting Leeuwarden.”*

2. Natuur & landschap

2.1 Qua donkerte is er nog veel te verbeteren in de dorpen en met name bedrijventerreinen, denk aan het uitzetten van reclame verlichtingen. De gemeente moet sturen op het verbeteren van de donkerte als kwaliteit door onnodige uitstraling van licht te voorkomen.

Reactie gemeente

2.1 In de visie is donkerte als kernkwaliteit genoemd. Hoe wij omgaan met lichtuitstraling komt terug in de uitwerking per deelgebied (H7). Voor licht op bedrijventerreinen geldt een hogere ambitie en dit betekent dat wij er extra aandacht voor hebben. Licht is voor bedrijven belangrijk voor de veiligheid, maar tegelijkertijd is donkerte een belangrijke kwaliteit. Daarom vragen wij bedrijven de lichtuitstraling zoveel mogelijk te beperken.

Het beleid omtrent donkerte en licht wordt verder uitgewerkt in de nog op te stellen Omgevingsprogramma's en Omgevingsplan-regels. In het welstandsbeleid voor reclame wordt er al aandacht hieraan gegeven, namelijk het 's nachts uitzetten van het licht. Ook is er recent een motie aangenomen om de APV uit te breiden met een verbod op verlichte reclame van 23:00-06:00 indien het bedrijf gesloten is voor publiek.

In de visie hebben wij op hoofdlijnen voldoende aangegeven over donkerte en passen daarom de visie niet aan.

2.2 Een ecologisch berm- en slootbeheer moet standaard worden benoemd tenzij gebruiksfuncties dat hinderen. Daarmee vult de gemeente direct een stuk natte en droge dooradering in (Nationaal Programma Landelijk Gebied geeft als opgave 5% van de oppervlakte in 2030), die daarmee niet op landbouwgrond geprojecteerd wordt. Dit wordt misschien bedoeld met “uitvoering van het groenstructuurplan” op p.31, maar dit onderwerp kan explicieter benoemd worden in de visie.

Reactie gemeente

2.2 De visie geeft de wens aan om ecologisch berm- en slootbeheer toe te passen en zo de diversiteit aan soorten te vergroten. Dit geeft genoeg richting voor een visie. In het Maatregelenplan Biodiversiteitsplan (periode van 2024-2027) wordt in meer detail uitgelegd wat wij doen voor het ecologisch beheren van bermen en sloten.

2.3 Bij “Wat gaan we doen?” wordt behoud en versterking van bestaande groene en blauwe structuren en elementen genoemd. Maar er is ook uitbreiding nodig met als doel groenblauwe dooradering te realiseren, klimaatadaptatie in het landschap op te lossen en verbindingen voor natuur vorm te geven. Hier moet ook aandacht aan gegeven worden in de visie.

Reactie gemeente

2.3 Er wordt in de visie al aandacht gegeven aan uitbreiding. Op p. 60 staat in de lopende tekst benoemd dat wij leefgebieden van soorten willen verbinden en dus bijdragen aan de vorming van een netwerk. Bij “Wat gaan we doen?” staat dat wij inzetten op het behouden en versterken van bestaande groene en blauwe structuren en elementen. Met deze versterking bedoelen wij ook uitbreidingen. Hiermee is volgens ons de uitbreiding van de netwerken voldoende gewaarborgd in de visie.

2.4 Vervang de verzuchting dat de gemeentelijke invloed in natuurgebieden beperkt is door iets in de trant van “de natuurgebieden herbergen een aanzienlijk deel van de kernkwaliteiten van onze gemeente en zijn van belang bij de opgaven rond klimaatadaptatie. De gemeente zoekt de samenwerking met de natuurbeheerders op om te zorgen dat de wederzijdse inspanningen voor landschap, natuur en klimaatadaptatie elkaar versterken”.

Reactie gemeente

2.4 Er staat inderdaad benoemd in de visie dat onze invloed beperkt is. Toch staat in al deze gebieden het belang van de natuur voorop.

Daarom passen wij de tekst op p.60 aan het einde van alinea 2 onder “Een biodiverse gemeente” aan: “In al deze gebieden staat het belang van natuur voorop. Hoewel de gemeentelijke invloed hier beperkt is, herbergen de natuurgebieden een aanzienlijk deel van onze kernkwaliteiten. Ze zijn van belang bij de opgaven rond klimaatadaptatie. De gemeente zoekt de samenwerking met de natuurbeheerders op om te zorgen dat de wederzijdse inspanningen voor landschap, natuur en klimaatadaptatie elkaar versterken.”

2.5 Neem bij het onderdeel “Wat gaan we doen?” bij het versterken biodiversiteit en verbinden hotspots een extra uitgangspunt op. Dit uitgangspunt is “ecologisch beheer van bermen en sloten tenzij het gebruik dat uitsluit”. De gemeente heeft hier zelf invloed op.

Reactie gemeente

2.5 De visie geeft de wens aan om ecologisch berm- en slootbeheer toe te passen en zo de diversiteit aan soorten te vergroten.

De zin hierover onder “Hoe gaan we het doen?” op p.62 passen wij aan naar: “We passen ecologisch beheer toe met o.a. natuurvriendelijke oevers en bermen en vergroten daarmee de diversiteit aan soortenrijkdom.” Dit geeft voldoende richting voor een visie.

In het Maatregelenplan Biodiversiteitsplan (periode van 2024-2027) wordt in meer detail uitgelegd wat wij doen voor het ecologisch beheren van bermen en sloten. In 2023 en 2024

voeren wij een pilot uit in onze gemeente voor ecologisch bermbeheer en die zal naar verwachting begin 2025 geëvalueerd worden.

2.6 De kwaliteit “Openheid” heeft ook bescherming nodig. In sommige Friese gemeenten belemmert de aanplant van bomen het functioneren van weidevogelkerngebieden. De gemeente heeft dit in de hand en zou hier in de visie richting aan kunnen geven.

Reactie gemeente

2.6 Openheid is inderdaad belangrijk. Dit is de reden waarom openheid en ruimte in het buitengebied als kernkwaliteit genoemd staat in de visie. De aanstelling en bescherming van de weidevogelkansgebieden is onderdeel van de Omgevingsverordening Fryslân 2022. Daarin zijn eisen opgenomen voor weidevogelgebieden. Als gemeente volgen wij het beleid van de provincie en stellen wij regels aan de openheid en rust van deze gebieden in het Omgevingsplan onder de Omgevingswet.

2.7 Microreliëf wordt terecht als kwaliteit benoemd. Dit verdwijnt echter in hoog tempo uit het kleigebied. Het verdient bescherming van de gemeente. Hoe wordt hier vorm aan gegeven?

Reactie gemeente

2.7 Reliëf wordt deels beschermd in het (tijdelijk) Omgevingsplan (voorheen bestemmingsplannen) door middel van o.a. de ‘Waarde - Landschap’ en ‘Waarde - Reliëf’. In het op te stellen nieuwe Omgevingsplan zal hier ook aandacht voor blijven. Het Omgevingsplan is het instrument om voor bescherming van microreliëf te zorgen.

3. Algemeen: ambities, proces, ...

3.1 Benoem natuur en landschap als kernopgave i.p.v. alleen als afwegingskader. Hierdoor ontstaat namelijk het risico dat natuur en landschap vooral achteraf in de marge van andere ontwikkelingen in beeld komt en als hinderpaal op kan treden. Het versterken van natuur en landschap verdient een eigen kernopgave zodat het versterkt kan worden in afstemming met sociale en economische thema’s die ook als kernopgave zijn genoemd.

Reactie gemeente

3.1 Natuur zit verwerkt in kernopgave 4 onder “biodiverse gemeente”. Hier zit het element landschap ook in. Verder is landschap onderdeel van kernopgave 1. Met het verwerken van natuur en landschap in de kernopgaven zorgen wij ervoor dat deze thema’s niet alleen als toetsingskader worden gebruikt. Wel zijn wij het met de indiener eens dat het belang van natuur en landschap duidelijker kan worden gemaakt in de visie.

Op p. 40 voegen wij bij “Wat gaan we doen?” toe: “We stellen een Omgevingsprogramma Omgevingskwaliteit op waar landschap een onderdeel vanuit maakt.” Op p. 62 voegen we toe: “In ons Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie werken we ook het onderwerp biodiversiteit uit.”

3.2 Er staan bij “4.2 Beleid en regels van andere overheden” een aantal recente beleidsstukken genoemd waarover is afgestemd. Er staat niet welke resultaten dit heeft opgeleverd. Het vermelden dat de gemeente deelneemt aan de overleggen is niet voldoende. De gemeente zou deze vier kaders (FryslânKlimaatbestendig2050+, POVI, Water en Bodem sturend & FPLG) moeten overnemen en vertalen

naar de Omgevingsvisie. Mogelijk zijn deze kaders niet benoemd in de visie omdat deze verschenen tijdens het opstellen van de Omgevingsvisie.

Reactie gemeente

3.2 Als gemeente moeten wij kijken naar de regelgeving en de instructieregels van hogere overheden. Deze moeten wij meenemen in onze regelgeving (Omgevingsplan). De Omgevingsvisies zijn echter zelfbindend voor de overheidslaag die het vaststelt. Daarom is het niet noodzakelijk om de volledige inhoud van andere visies mee te nemen in onze Omgevingsvisie. Uiteraard hebben wij gekeken naar de inhoud van de visies van hogere overheden en deze meegenomen in onze Omgevingsvisie. De Omgevingsvisie is van ons, waarbij wij ook onze eigen koers kiezen.

4. Energie, duurzaamheid & klimaat(verandering)

4.1 Voor klimaatbestendigheid strekt de ruimtelijke opgave voor Noardeast-Fryslân verder dan de uitstoot van broeikasgassen. De agenda klimaatadaptatie wordt aangekondigd in de visie maar de ruimtelijke implicaties hierin moeten ook benoemd worden in de visie.

Reactie gemeente

4.1 Onze Omgevingsvisie is op hoofdlijnen. Het klopt dat klimaatadaptatie ook ruimtelijke consequenties heeft. Dit werken wij verder uit in het nog op te stellen Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie. Hierin komen concrete maatregelen te staan.

4.2 Holwerd aan Zee zou als één van de meest innovatie klimaatadaptatieprojecten van Nederland steun moeten krijgen in de visie i.p.v. alleen genoemd als overheid waarmee overlegd wordt. Dit doet het werk tekort.

Reactie gemeente

4.2 In de Omgevingsvisie noemen wij niet alle projecten die bijdragen aan klimaatadaptatie. Deze worden opgenomen in het Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie dat momenteel wordt opgesteld.

4.3 Er wordt in de visie genoemd dat de natuur last heeft van teveel water. Droogte is niet genoemd terwijl het juist andersom is: de natuur heeft te lijden door teveel ontwatering en door droogte die daar het gevolg van is. Dit zou dus anders in de visie moeten staan.

Reactie gemeente

4.3 Op p. 58/59 van de visie noemen wij acties bij zowel droogte als extreme regenbuien/wateroverlast. Ook bij water en bodem sturend wordt de lage grondwaterstand door droogte genoemd. Er wordt aandacht besteed aan het vasthouden van water, juist ook voor in de drogere periodes. Hiermee hebben wij in de visie volgens ons voldoende aandacht voor zowel natte als droge periodes.

5. Landbouw

5.1 Op p.71 in de visie wordt aangegeven dat er "ruimte wordt gegeven aan nevenactiviteiten". Echter, er is een actieve stimulering voor duurzame landbouw nodig. Dit zou ook zo in de visie gebracht moeten worden. Een voorbeeld is dat de gemeente korte ketens van een duurzaam (biologisch) bedrijf naar

consument helpt te organiseren. Dit versterkt de band tussen woonkern en platteland en geeft een solide basis onder verdienmodellen voor duurzame agrarische ondernemers.

Reactie gemeente

5.1 De gemeente vindt korte ketens en versterking van de lokale economie belangrijk. Wij faciliteren waar mogelijk initiatieven op dit gebied. Dit krijgt daarom ook aandacht in het nog op te stellen Omgevingsprogramma Landbouw.

5.2 Om de ambitie landbouw als landschapsbeheer waar te maken zijn de volgende aandachtspunten van belang:

- Hier mag natuurinclusieve landbouw genoemd worden
- Naast economische nevenactiviteiten zou agrarisch natuurbeheer genoemd mogen worden.

Reactie gemeente

5.2 Natuurinclusieve landbouw en kringlooplandbouw worden al op andere plekken in de visie genoemd. Hetzelfde geldt voor agrarisch natuurbeheer. De tekst wordt daarom niet aangepast.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 15

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Specifieke dorpen

1.1 De visie is alweer verouderd op sommige vlakken. De sterkte/zwakte analyse van Niawier-Wetsens is bijvoorbeeld gebaseerd op een enquête van een paar jaar geleden. Deze uitkomsten zijn niet meer representatief, namelijk:

- Er staat nu dat er krimp is in het dorp. Dit wordt nu niet meer ervaren.
- Er staan geen huizen leeg/te koop zoals vermeld in de visie.
- In tegenstelling: er zijn veel jonge gezinnen bijgekomen afgelopen jaren.
- Dorpshuis is nu bloeiend, terwijl dat voorheen als zwak werd benoemd.
- De lege school wordt zwak genoemd terwijl de huisarts zich hier zal vestigen.

Reactie gemeente

1.1 Het klopt dat de tekst over dorpen van een paar jaar geleden is. Dit is wat wij toen opgehaald hebben als input voor de Omgevingsvisie. Wij zijn ons ervan bewust dat er sindsdien meerdere ontwikkelingen hebben plaatsgevonden. Mooi om te horen dat er in Niawier zoveel (met name) positieve ontwikkelingen zijn geweest.

De tekst die in deze bijlage staat over de dorpen is een gewenst toekomstbeeld en dus niet hoe de situatie op dit moment is of wat onze toekomstvisie is. Zie inspraak 5, reactie 1.1. Echter kunnen wij de tekst niet aanpassen omdat het een bestaand document is dat in zijn geheel is opgenomen als bijlage bij de visie. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda's en het Omgevingsprogramma Doarpen die zullen worden opgesteld. Zodra hier vorm aan is gegeven, kunnen wij deze nieuwe schetsen verwerken in een toekomstige herziening van de visie. Omdat de toekomstbeelden input zijn geweest voor de Omgevingsvisie hebben wij ze als bijlage opgenomen. Het is wel nodig om dit duidelijk in de visie terug te laten komen. De toekomstbeelden zijn geen beleidsstukken.

Wij voegen een stuk tekst toe in de visie op p.92: *"Bijlage 6 is het vertrekpunt voor het ontwerpen van de nieuwe toekomstbeelden voor de dorpen."*

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 16

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Samenwerking met mienskip/overheden/partijen

1.1 In de visie staat “Wij faciliteren en laten los waar het kan en nemen een regierol aan waar het moet.” De term “laten los” zou ook met een extra niveau kunnen worden aangeduid, namelijk met “wij geven de regie over”. Er kan in de visie een extra niveau gecreëerd worden met de mogelijkheid tot het overdragen van de regierol.

Reactie gemeente

1.1 Er bestaat inderdaad nog een participatieniveau hoger, namelijk externe partijen die de regie nemen onder overheidsvoorwaarden. Als gemeente faciliteren wij deze partijen door initiatiefnemers handvaten mee te geven over hoe de participatie in te richten, zie ook de [infographic op onze website](#). In de Wet versterking participatie op decentraal niveau is deze hoogste stap van participatie opgenomen onder de noemer uitdaagrecht. Dit vormt onderdeel van het op te stellen participatiebeleid.

Het niveau staat wel in het participatiekader en de participatieladder. Als aanvulling nemen wij de participatieladder op als afbeelding in de visie zodat dit niveau duidelijker terugkomt.

1.2 In de visie staat “Wij faciliteren en laten los waar het kan en nemen een regierol aan waar het moet.” Er moet binnen participatie in de visie ook ruimte gegeven worden aan het indienen van “ongevraagd advies” bij het College.

Reactie gemeente

1.2 Wij vinden het belangrijk om recht te doen aan mensen die reageren en hier dus tijd voor nemen en energie in steken. Het is en blijft een leerproces met elkaar waarbij het belangrijk is om aandacht te besteden aan het doel van participatie. De visie zelf geeft richting op hoofdlijnen. Dit concrete participatie-onderdeel wordt uitgewerkt in het nog op te stellen participatiebeleid.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 17

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Samenwerking met mienskip/overheden/partijen

1.1 Praktische invulling geven aan draagvlak en participatie is niet eenvoudig. In de visie is het noodzakelijk om nadere concretisering aan te brengen. Denk hierbij aan:

- Waar wordt aan gedacht? Op welke wijze wordt daar inhoud en vorm aan gegeven?
- Wat is de doelgroep waarvan je draagvlak wilt?
- Stelt de gemeente ook voorwaarden en middelen ter beschikking?
- Op welke wijze wordt dit kenbaar gemaakt aan de inwoners?

Er zijn veel dorpsbelangen en andere belangengroepen. Het is niet altijd mogelijk een duidelijk beeld te krijgen van wat mensen in eigen dorp bezighoudt. Mensen komen beperkt bijeen en niet het hele dorp sluit hierbij aan. Bovendien wil je voorkomen dat bepaalde lobbygroepen een onevenredige, grote stem krijgen bij belangrijke onderwerpen.

Reactie gemeente

1.1 Wij zijn het met de indiener eens dat er meer concretisering aan participatie moet worden gegeven. Om deze reden zijn wij participatiebeleid aan het opstellen. De visie is op hoofdlijnen geschreven en geeft wat ons betreft genoeg richting aan hoe wij tegen participatie aankijken en wat wij hierbij belangrijk vinden. De uitwerking hiervan zal in het participatiebeleid worden vormgegeven. In de voorbereiding van dit beleid kunnen inwoners inbreng geven via bestaande platformen. Ook gaat het participatiebeleid te zijner tijd ter inzage en daar kan dan op gereageerd worden.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 18

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Natuur & landschap

1.1 Er moet aandacht worden besteed in de visie aan de uitvoering van (ecologisch) bermbeheer.

Belangrijke onderwerpen hierbij zijn:

- Meer verschralen
- Gefaseerd maaien
- Niet meer klepelen (!)
- Na het maaien 2 dagen laten liggen

Meer bloeiende planten zorgen voor meer insecten wat weer voor meer vogels zorgt. Door gefaseerd te maaien en dit 2 dagen te laten liggen geef je insecten de mogelijkheid om weg te kruipen. Hierdoor kan dit deel een nieuwe populatie opbouwen.

Reactie gemeente

1.1 Wij zijn het met u eens dat meer bloeiende planten voor meer insecten en daarmee voor meer vogels zorgt. Daarom hebben wij in de Omgevingsvisie de volgende punten opgenomen bij "Hoe gaan we het doen?" op p. 62:

- We passen ecologisch beheer toe met o.a. natuurvriendelijke oevers en bermen en vergroten daarmee de diversiteit aan soortenrijkdom.
- We passen natuurinclusieve gebiedsinrichting toe (zowel bestaand gebied, bijv. via herstructurering, als nieuwe gebieden, zoals nieuwe woonwijken).
- We voeren het Biodiversiteitsplan Gemeente Noardeast-Fryslân uit.

Bovenstaande is waar wij naartoe werken. De concrete maatregelen die u noemt zijn te gedetailleerd voor de Omgevingsvisie. De maatregelen (over ecologisch berm- en slootbeheer) zijn verder uitgewerkt in ons biodiversiteitsplan. Zie hiervoor [Biodiversiteit en Groen | Gemeente Noardeast-Fryslân \(noardeast-fryslan.nl\)](#). In 2023 en 2024 voeren wij een pilot uit in onze gemeente voor ecologisch bermbeheer en die zal naar verwachting begin 2025 geëvalueerd worden.

1.2 In de visie moet aandacht worden besteed aan de sloten gefaseerd schonen, eenzijdig kan prima. Sloten schoonmaken ging voorheen in overleg met boeren. Zij ruimden dit op in ruil voor een vergoeding. Dit is nu gestopt. Voor de gemeente is het belangrijk om dit weer op te pakken.

Reactie gemeente

1.2 Er is vanaf 2023 een uniforme manier voor de hele gemeente ontwikkeld wat betreft hekkelen. Wij zijn hiervoor afspraken aan het maken met boeren. Qua schoonmaak van sloten werken wij volgens het principe bestendig beheer vanuit de Wet natuurbeheer. Hierbij checken wij van tevoren wat er qua soorten aanwezig is en of wij maatregelen moeten nemen met het oog op het schoonmaken van de sloten. Het hekkelbeleid wordt jaarlijks geëvalueerd.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 19

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Algemeen: ambities, proces, ...

1.1 Kunst en cultuur hebben grote invloed op de leefbaarheid van onze inwoners. Denk hierbij aan:

- Het welzijn van mensen (mentale/fysieke gezondheid)
- Sociale cohesie
- Verbindingen tussen gemeenschappen
- Verbondenheid
- Inclusiviteit
- Bewustwording en waardering van de omgeving
- Duurzame maatschappij

Dit brede belang van kunst en cultuur voor de leefbaarheid komt te weinig voor in de Omgevingsvisie en zou hier uitgebreider in op moeten worden genomen.

Reactie gemeente

1.1 Kunst en cultuur is inderdaad een belangrijke invloed op de leefbaarheid van inwoners. Wij zijn het met de indiener eens dat kunst en cultuur uitgebreider naar voren moet komen in de visie. Daarom doen wij een aantal aanpassingen:

- Op p.37 voegen wij cultuur toe: *"Als er niets wordt gedaan sluit de vraag en aanbod van zorg-, sport-, cultuur-, woon- en onderwijsvoorzieningen niet meer goed op elkaar aan."*
- Ook in het stuk "Optimaliseren voorzieningenstructuur" op p. 38 voegen wij kunst & cultuur toe: *"Voor sport- en kunst & cultuurvoorzieningen ligt bundelen wat meer voor de hand."*
- Vanaf p. 53 gaat het over recreatie & toerisme. Hier wordt cultuur ook aan toegevoegd.

1.2 Reuring is ook een kernkwaliteit naast "rust, ruimte, weidsheid en donkerte". Er moet ook iets te doen zijn naast werken en wonen in de gemeente. De visie geeft niet genoeg aandacht aan reuring als kwaliteit.

Reactie gemeente

1.2 Reuring is niet opgenomen als losse kernkwaliteit in de visie. Het is inderdaad belangrijk en wij willen dit ook verder ontwikkelen. Reuring komt terug in het stuk (bereikbare) voorzieningen en dat deze in stand moeten worden gehouden. Op p. 35 staat de eerste kernopgave niet goed in de tabel. Dit moet *"Levendige dorpen en stad waar het prettig wonen en leven is"*. Onder prettig leven valt wat ons betreft ook reuring. Onder kernopgave 3 valt reuring onder "dag- en verblijfsrecreatie". Deze tekst is nu erg gefocust op het perspectief van toeristen in plaats van recreatie voor eigen inwoners. Wij breiden de tekst hier uit waarbij er meer nadruk wordt gelegd op de recreatie voor eigen inwoners. Ook in H7 staat maar weinig over reuring/toerisme/recreatie. Ook hier vullen wij de tekst aan.

2. Specifieke dorpen

2.1 In de bijlage toekomstbeelden dorpenclusters staat bij Nes de Theaterkerk Nes niet benoemd: het meest noordelijk gelegen theater op vaste wal. Deze zouden wij graag toegevoegd willen zien.

Reactie gemeente

2.1 Bijlage 6 is een reeds bestaand document (2020). Deze toekomstbeelden zijn destijds in overleg met de dorpen opgesteld. Het kan zijn dat er intussen ontwikkelingen zijn die vragen om een update van het toekomstbeeld. Echter kunnen wij de tekst niet aanpassen omdat het een bestaand document is dat in zijn geheel is opgenomen als bijlage bij de visie. Wij willen deze schets uit 2020 als vertrekpunt nemen om de komende jaren met de dorpen samen een nieuw beeld te schetsen. Hiervoor maken wij gebruik van de dorpsagenda's en het Omgevingsprogramma Doarpen die zullen worden opgesteld. Wij doen dit samen met de dorpen en voor Nes kan dan de Theaterkerk ook een plek krijgen.

3. Recreatie & toerisme

3.1 Kunst in landelijke gemeenschappen dragen bij aan economische groei, bijvoorbeeld door de relatie met toerisme. De visie moet richting geven aan een kwalitatief goed cultureel aanbod, aantrekkelijk voor inwoner en toerist.

Reactie gemeente

3.1 Wij zijn het met de indiener eens dat er kunst en cultuur aanbod moet zijn, waaronder cultureel erfgoed, dat aantrekkelijk moet zijn voor zowel inwoner als bezoekers. Zoals onder 1.1 aangegeven gaan wij op verschillende punten de tekst aanvullen zodat kunst en cultuur meer naar voren komt in de visie. Hierbij nemen wij naast de positieve invloed op de leefbaarheid ook de economische aspecten mee.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 20

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Ruimtelijke ordening

1.1 ProRail heeft een visie op de omgeving van het spoor. Deze zou meegenomen moeten worden in de Omgevingsvisie.

Reactie gemeente

1.1 In Noardeast-Fryslân hebben wij een klein stuk spoor tussen De Westereen en Kollumersweach. Er zijn geen stations. De gedeelde visie op de spooromgeving komt met name van pas wanneer er nieuwe ontwikkelingen in dit gebied rondom het spoor zijn. Deze zijn er momenteel niet. Om deze reden zijn de spoorverbindingen en deze visie niet in onze Omgevingsvisie opgenomen.

1.2 ProRail wil graag meedenken en betrokken worden bij nieuwbouw van woningen langs het spoor/rond het stations, de verdichting rond stations en de vrije baan.

Reactie gemeente

1.2 In onze gemeente hebben wij geen station. Er loopt een klein stuk spoor door de gemeente. Dit is buitengebied en daarmee zullen er niet tot nauwelijks nieuwe woningen gebouwd worden. In het Omgevingsplan houden wij rekening met alle omgevingsaspecten en dus ook met spoorverbindingen en de implicaties van het spoor. Uiteraard zal ProRail bij eventuele plannen in de omgeving van het spoor betrokken worden.

1.3 Het is belangrijk om in de visie aandacht te hebben voor geluid rondom het spoor. ProRail wijst u erop dat voor het aspect Geluid in relatie tot railverkeer in een akoestisch onderzoek de wettelijk verplichte brongegevens uit het geluidregister spoor gebruikt dienen te worden. Het gebruik van deze brongegevens borgt dat de toekomstige bewoners geen hogere geluidbelasting gaan ondervinden dan op basis van de wettelijke geluidproductieplafonds verwacht mag worden.

Reactie gemeente

1.3 Er is binnen onze gemeente eigenlijk geen sprake van toekomstige bewoners rondom het spoor. Er is altijd aandacht voor het aspect geluid bij nieuwe ontwikkelingen.

1.4 In de Omgevingsvisie wordt richting gegeven aan ruimtelijke plannen in de toekomst rondom het spoor. Het is belangrijk richting te geven aan het aspect trillinghinder ondanks dat er geen wettelijke normen hiervoor bestaan.

Reactie gemeente

1.4 Wij zijn voornemens om de meest recente gegevens te hanteren op het moment dat het Omgevingsplan in de omgeving van het spoor wordt aangepast of wanneer zich een concrete ontwikkeling voordoet.

1.5 De visie moet aandacht hebben voor de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen. Deze mag niet worden beïnvloed. De gemeente dient te borgen dat plannen en/of werkzaamheden geen invloed hebben op de stabiliteit van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen, alsmede op het ongehinderd gebruik van de spoorbaan met bijbehorende voorzieningen. Denk daarbij aan de inrichting en/of exploitatie van een Warmte Koude Opslagsysteem of een WADI, maar ook aanpassingen van watergangen.

Reactie gemeente

1.5 Wij nemen deze reactie voor kennisgeving aan. Overeenkomstig de geest van de Omgevingswet willen wij stakeholders meer in het voortraject van planvorming gaan betrekken. Wanneer bouwplannen in de directe nabijheid van de spoorbaan worden gepland, is het de bedoeling dat dit met u wordt afgestemd. Hoe deze afstemming er precies uit ziet en wiens verantwoordelijkheid dit is, hangt o.a. af van de aard en omvang van het bouwplan.

1.6 ProRail wijst u op de in de Omgevingswet c.a. vastgelegde beperkingengebieden voor hoofdspoorwegen. De beperkingengebieden staan vermeld in artikel 3.5 van het Omgevingsbesluit. Binnen deze beperkingengebieden is voor te verrichten activiteiten op grond van artikel 5.1 lid 2 van de Omgevingswet een vergunning van- of melding aan ProRail vereist. Het is handig dit in de visie op te nemen.

Reactie gemeente

1.6 Wij zullen beperkingengebieden opnemen in ons Omgevingsplan.

1.7 ProRail verzoekt u zorg te dragen dat gronden welke momenteel voorzien zijn van de bestemming Spoorwegdoeleinden of Railverkeer, deze bestemming ook in de toekomst zullen behouden. Ook verzoekt ProRail uw gemeente om geen dubbelbestemmingen mogelijk te maken. Indien desondanks een dubbelbestemming archeologie wordt opgenomen over de bestemming Spoorwegdoeleinden, dan zou ProRail graag zien dat deze dubbelbestemming aantoonbaar te verwachten archeologische monumenten betreft.

Reactie gemeente

1.7 Dit punt nemen wij, indien van toepassing, mee in ons (nog op te stellen) Omgevingsplan.

1.8 In de Omgevingsvisie zijn percelen opgenomen die in eigendom zijn van Railinfratrust B.V./ProRail B.V. (verder te noemen "ProRail"). ProRail merkt in dit kader op dat deze percelen - zonder nadrukkelijke schriftelijke toestemming van ProRail - niet mogen worden gebruikt. Deze percelen zijn door ProRail benodigd ten behoeve van de uitvoering van haar wettelijke taken en voor eventuele toekomstige (uitbreidings)plannen. De percelen van ProRail, alsmede de spoorbaan, dienen door ProRail, haar aannemers of hulpdiensten te allen tijde onbelemmerd toegankelijk te zijn en te blijven met het materieel dat ook momenteel wordt gebruikt voor het uitvoeren van werkzaamheden en in het geval van calamiteiten. Dit geldt ook voor over-/onderbouwingen en/of overkragingen van deze gronden. ProRail verzoekt u tevens alle percelen van ProRail te voorzien van de bestemming Verkeer-Railverkeer. Bestaande rechten op percelen van derden ten behoeve van bereikbaarheid van ProRail assets dienen behouden te blijven.

Reactie gemeente

1.8 De Omgevingsvisie bevat de hoofdlijnen van het gemeentelijk beleid en gaat niet gedetailleerd in op het gebruik van specifieke percelen. Van het toedelen van functies is in de

Omgevingsvisie nog geen sprake. Dit punt nemen wij, indien van toepassing, mee in ons (nog op te stellen) Omgevingsplan.

1.9 De binnen het plangebied aanwezige onderstations mogen niet komen te vervallen. Deze onderstations zijn cruciaal voor de elektriciteitsvoorziening van de hoofdspoorweginfrastructuur en daarmee voor de bereikbaarheid van het spoor. Tevens verzoekt ProRail u ervoor zorg te dragen dat de onderstations - net als in de huidige situatie - te allen tijde bereikbaar zullen zijn voor onderhouds- en hulpdiensten. Dit geldt ook voor overige rail gebonden gebouwen en ondergrondse infra. Met het oog op potentiële risico's voor het bouwen nabij of boven een onderstation dient rekening te worden gehouden met een afstand van 10 meter gemeten vanaf de gevels van het onderstation.

Reactie gemeente

1.9 Wij nemen deze reactie voor kennisgeving aan.

1.10 Zicht op de stationsentree is belangrijk voor reizigers. Verdichting en hoogbouw moeten dit niet belemmeren. Ook heeft dit invloed op de windbeleving op het station.

Reactie gemeente

1.10 Dit is niet van toepassing in onze gemeente.

2. Verkeer & vervoer

2.1 Overwegveiligheid is belangrijk. ProRail wil graag samen werken aan de beheersing van risico's op overwegen. Een wijziging van (het gebruik van) een overweg vraagt een risicoanalyse waarin staat hoe risicotoename beheert en gecompenseerd wordt. Hier kan richting aan worden gegeven in de visie.

Reactie gemeente

2.1 In onze gemeente is een aantal spoorwegovergangen gesitueerd. Op dit moment voorzien wij geen bijzondere effecten van de Omgevingsvisie op de overwegen in de gemeente. Indien er ontwikkelingen zijn in de directe nabijheid van een overweg is het de bedoeling dat dit met u wordt afgestemd.

3. Energie, duurzaamheid & klimaat(verandering)

3.1 ProRail stelt zich als doel om in 2030 CO2 neutraal te opereren. Dat betekent dat vele daken en perronoverkappingen voorzien zijn of worden van zonnepanelen om zo voldoende stroom op te wekken voor verlichting, reisinformatie, liften en roltrappen. ProRail verzoekt u derhalve bij het maken van plannen rekening te houden met mogelijke schaduwwerking op de ProRail zonnepanelen en indien nodig met ProRail in contact te treden, zodat voornoemde doelstelling van ProRail voor 2030 haalbaar blijft.

Reactie gemeente

3.1 Dit is niet van toepassing in onze gemeente.

3.2 Uit een risicoanalyse moet blijken dat zonnepanelen c.a. op bijvoorbeeld parkeerplaatsen en /of geluidschermen en/of langs spoorwegen geen negatief effect hebben op de hoofdspoorweginfrastructuur. Dat moet onder meer uit de vereiste EMC (elektromagnetische compatibiliteit) berekening blijken. En dan met name de weerstandsbeïnvloeding (geen

aardingen/aansluitpunten in buurt van het spoor conform bijgevoegde RLN00398) en diverse aspecten met betrekking tot aansluiting op het hoogspanningsnet. Ook voor de weerkaatsing van licht van zonnepanelen dient aangetoond te worden dat aanwezige seinen niet “overstraald” kunnen worden door lichtweerkaatsing door de zonnepanelen. ProRail adviseert u om deze risico’s te laten berekenen en voordat gestart wordt met de realisatie van het zonnepark ProRail te voorzien van de uitkomsten.

Reactie gemeente

3.2 Wij nemen deze reactie voor kennisgeving aan. Op dit moment zijn er geen ontwikkelingen langs het spoor. Mocht dit veranderen dan moet worden voldaan aan de wettelijke eisen hiervoor.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 21

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Specifieke dorpen

1.1 Naast Dokkum, Kollum, Hallum en Kollumersweach moet ook Ferwert in de Omgevingsvisie worden benoemd als voorzieningen kern. Het dorp is goed bereikbaar voor omliggende dorpen, heeft een goed winkelbestand en heeft goede gezondheid/woonzorgvoorzieningen. Ferwert heeft hierdoor een sociale functie. Tenslotte is er een bedrijventerrein te vinden en is het toeristisch aantrekkelijk.

Reactie gemeente

1.1 In de Omgevingsvisie wordt alleen het dorp Kollum genoemd als voorzieningen kern. Dit heeft te maken met de grootte en het verzorgingsgebied van Kollum. Voor de overige dorpen zet de gemeente zoveel mogelijk in op het behoud van aanwezige voorzieningen. Dokkum, Kollum, Hallum en Kollumersweach worden samen genoemd in de visie in het kader van het Convenant Bedrijventerreinen die de uitbreiding en ontwikkeling van bedrijventerreinen reguleert. In dit Convenant zijn deze vier dorpen specifiek met hectares genoemd. Wij zijn ons ervan bewust dat Ferwert ook een groter dorp is met voorzieningen. Wij vervangen Kollum door Ferwert: *“De grotere dorpen zoals Ferwert, Hallum en Kollumersweach hebben een goed voorzieningenaanbod.”* Dit omdat Kollum al als voorzieningenkern aangewezen is en deze zin tot verwarring leidt. Deze dorpen zijn als voorbeeld genoemd en zijn dus niet de enige grotere dorpen met voorzieningen.

1.2 Er zijn verschillende ideeën voor de toekomst om Ferwert een aantrekkelijk dorp te houden. Deze zouden een plek in de visie kunnen krijgen:

- Een campus met sportvoorzieningen realiseren bij de sporthal en OBS Op e Trije.
- Een mountainbikeroute door het bos of tussen deze campus en de ijsbaan.
- Betaalbare woningen bouwen op verschillende locaties in het dorp.
- Dockinga terrein inrichten als kano/sub haven annex camperplaats.
- Route Dokkumer Ee bevaarbaar maken
- Aanlegsteiger/haven naar Ameland integreren met dorp Ferwert.

Reactie gemeente

1.2 Dit is goede input voor de op te stellen dorpenagenda's en Omgevingsprogramma Dorpen. Het is de bedoeling om deze samen met het dorp op te stellen. De Omgevingsvisie is een document op hoofdlijnen. De genoemde punten zijn te specifiek voor de Omgevingsvisie.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 22

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Specifieke dorpen

1.1 In deze tekst mist de omschrijving van het “Mienshipsbelang” van de Brede Campus. In de huidige Campus Kollum werken twee VO-scholen, het dorps huis, het theater en de bibliotheek samen waardoor een gevarieerd cultureel, educatief, muzikaal en maatschappelijk aanbod wordt geboden. Deze samenwerking moet wat ons betreft in de toekomst verder worden geïntensifieerd en uitgebreid worden. Samen met andere culturele en maatschappelijke organisaties, verenigingen en de plaatselijke ondernemers. Omdat Kollum een regiofunctie heeft, komt deze ontwikkeling niet alleen ten goede aan de inwoners van Kollum maar ook aan bezoekers uit de wijde omgeving. Dit alles draagt in sterke mate bij aan de Kernkwaliteit 5 zoals die in de ontwerp Omgevingsvisie is opgenomen: 'Sterke sociale samenhang en een hoog geluksgevoel'. Hier zou aandacht voor moeten zijn in de visie. Volgens ons moet ingezet en gestuurd worden op een gevarieerd cultureel en maatschappelijk aanbod voor álle inwoners, jong en oud, en voor bezoekers. Blijf naast onderwijs en sport en recreatie ook cultuur en andere gemeenschapsactiviteiten dichtbij brengen en zorg ervoor dat het gemeenschapsleven in Kollum verder kan blijven bloeien en groeien.

Reactie gemeente

1.1 Campus Kollum wordt in de visie genoemd maar het klopt dat er meer functies en activiteiten binnen en rond de Campus zitten dan dat nu in de visie staat. Wij passen de tekst op p. 86 aan: “In de Campus Kollum zijn twee scholen voor voortgezet onderwijs gehuisvest in combinatie met het dorps huis, de bibliotheek en het theater.” Gevolgd door een nieuwe zin: “Hierdoor wordt er een gevarieerd cultureel, educatief, muzikaal en maatschappelijk aanbod geboden.” De invloed van kunst en cultuur wordt onder 6.3 in het algemeen opgenomen in de visie. Dit geldt ook voor Campus Kollum.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 23

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Ruimtelijke ordening

1.1 In de visie staat dat er ruimte wordt gegeven aan verbreding van functies bij agrarische bedrijven. Het is wenselijk dat niet alles maar toegestaan wordt bij functie verbreding. Wij vragen hierin duiding. Bijvoorbeeld door te werken met voorwaarden zoals grondgebonden teelt en werkgelegenheid voor lokale werkzoekenden, met inachtneming van dorps grootte, aantal inwoners etc. Bovendien mag de verbreding geen afbreuk doen aan Ús Goud.

Reactie gemeente

1.1 (Agrarische) ontwikkelingen worden altijd integraal afgewogen en moeten in balans zijn met de leefomgeving. Ús Goud is altijd een afwegingskader bij nieuwe ontwikkelingen. Het is de bedoeling dat de bedrijven een relatie met het omringende landschap behouden. Specifieke regels en voorwaarden zullen worden uitgewerkt in het Omgevingsplan.

1.2 In de visie staat dat tijdelijke huisvesting van seizoenarbeiders op eigen erf wordt toegestaan. Dit vraagt om heldere duiding. Bijvoorbeeld het aantal te huisvesten seizoenarbeiders/arbeidsmigranten als X percentage van het aantal inwoners van de woonkern waar het bedrijf gevestigd is. De duiding moet zorgen voor heldere en openbare eisen voor handhaving. Ook moet duidelijk zijn wat er bedoeld wordt met 'tijdelijke'.

Reactie gemeente

1.2 Wij begrijpen dat de huisvesting van arbeidsmigranten ten opzichte van de omgeving van belang is. Daarom vullen wij de Omgevingsvisie op dit punt aan bij "Wat gaan we doen?" op p. 52 passen wij het volgende punt aan naar: *"Wij maken tijdelijke huisvesting seizoenarbeiders op het erf, onder voorwaarden, mogelijk."* In de hieraan voorafgaande tekst doen wij een aanvulling op de tekst met: *"De huisvesting van seizoenarbeiders op eigen erf ten behoeve van het eigen bedrijf moet in verhouding staan tot en passen in de omgeving van het bedrijf."* Specifieke regels en voorwaarden zullen worden uitgewerkt in het Omgevingsplan.

2. Natuur & landschap

2.1 In de visie wordt gezegd dat er langs de waddenkust geen industrie komt. Wellicht kan hierin een nuancering aangebracht worden wat er verstaan wordt onder 'langs de waddenkust'; bijvoorbeeld het aantal km's vanaf de dijk of een Natura 2000 gebied gemeten. En wat wordt er precies bedoeld met 'industrie'?

Reactie gemeente

2.1 De kustzone is vanwege de nabijheid van Unesco werelderfgoed de Waddenzee een kwetsbaar gebied. Wij passen de Omgevingsvisie aan zodat duidelijker wordt wat wij precies bedoelen met: *"Hiermee wordt zowel de nieuwvestiging van losse bedrijven, bedrijventerreinen als andere industriële uitingen bedoeld. Het is de bedoeling dat het een agrarisch gebied blijft"*

met ruimte voor agrarische- en agrarisch aanverwante bedrijven op de bestaande erven. Op de bedrijventerreinen bij de dorpen is ruimte voor andere bedrijvigheid.

3. Algemeen: ambities, proces, ...

3.1 Het is belangrijk om in de visie aan te geven op welk(e) onderdelen het zwaartepunt ligt als er een beslissing wordt genomen, namelijk op Ús Goud of de industrie en uitbreiding van bedrijven. Kortom; staat de kwaliteit van leven en veiligheid van inwoners centraal of de schaalvergroting van bedrijven?

Reactie gemeente

3.1 Plannen en ontwikkelingen voor de industrie of uitbreiding van bedrijven moeten bijdragen aan Ús Goud. Als het in strijd is met onze doelen dan zijn er twee mogelijkheden:

- Het plan wordt aangepast, zodat het wél bijdraagt aan de doelen;
- Wij willen afwijken van onze doelen omdat wij het plan toch belangrijk vinden. Dit doen wij dan goed gemotiveerd (maatwerk).

Bovenstaande is de volgorde waarin wij werken. Eerst onderzoeken of het plan kan worden aangepast. Als dat niet mogelijk is én wij vinden het plan toch belangrijk, dan onderbouwen wij goed waarom wij vinden dat het plan toch door kan gaan.

3.2 Maakt de gemeente écht werk van de visie om deze gemeente voor een hoogwaardige doelgroep toeristen aantrekkelijk te worden? Worden zij getrokken met natuur, rust, donkerte en ruimte als grootste en meest aantrekkelijke, unieke waarden?

Reactie gemeente

3.2 Dit betreft een vraag en niet zozeer een zienswijze. Op p. 49 maken wij duidelijk dat wij duurzame ontwikkeling van toerisme en recreatie in onze gemeente stimuleren. Dit betekent dat de groei van toerisme en recreatie in balans blijft met wat de leefomgeving aan kan, wat onze inwoners wenselijk en wat bezoekers aantrekkelijk vinden. Dit betekent ook dat wij ons richten toeristisch-recreatief aanbod voor diverse doelgroepen in combinatie met seizoen verlenging.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 24

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Gezondheid & zorg

1.1 De visie gaat ervan uit dat een groot deel van de bevolking vitaal en gezond is; dat geldt niet voor alle inwoners. Wij adviseren specifieke inzet op doelgroepen waarbij er sprake is van gezondheidsachterstanden. Benut de fysieke leefomgeving om de gezondheidssituatie bij deze doelgroepen te verbeteren en gezondheidsverschillen te verkleinen. Bescherm kwetsbare groepen extra en kijk hoe de fysieke leefomgeving ingezet kan worden in het bevorderen van de gezondheid. Er is in de visie extra aandacht nodig voor kwetsbare groepen of groepen die van nature niet direct meeprofiteren van veilige en toegankelijke infrastructuur en routes.

Reactie gemeente

1.1 In de Omgevingsvisie staat dat een groot deel van de inwoners gezond leeft en zich vitaal voelt. Er staat ook dat er inwoners zijn die minder gezond leven en daardoor grotere kans hebben op gezondheidsproblemen. Wij denken dat een gezonde leefomgeving bijdraagt aan de gezondheid van inwoners. Gezonde keuzes moeten gemakkelijker worden. Daarom nemen wij gezondheid altijd mee in nieuwe ontwikkelingen en beleid.

Wij zijn ons er bewust van dat kwetsbare groepen (meer) zorg en ondersteuning nodig hebben. Dat benoemen wij ook in de Omgevingsvisie (p. 43). Wij denken dat het beter is om per kwetsbare groep te kijken wat er nodig is. De Omgevingsvisie geeft vooral richting op hoofdlijnen. Het beleid wordt verder uitgewerkt in de visie op wonen, welzijn en zorg. Dit is ook onderdeel van het gezondheidsbeleid van Noardeast-Fryslân.

Wij hebben aandacht voor het onderwerp toegankelijkheid om dit integraal mee te nemen in beleid en projecten. Ook willen wij concretere maatregelen voor toegankelijkheid opstellen.

1.2 Gezondheidscijfers vanuit de gezondheidsmonitor kunnen de gemeente helpen bij het prioriteren en onderbouwen van omgevingsbeleid. Deze cijfers kunnen gebruikt worden ter onderbouwing van de visie en de verdere uitwerking hiervan in programma's en plannen.

Reactie gemeente

1.2 De gezondheidsmonitor vinden wij een handige tool. Daarnaast is de tool goed bruikbaar voor verdere uitwerking van het beleid en monitoring van de stand van zaken en of wij moeten bijsturen.

1.3 Een makkelijke en logische keuze voor gezonde voeding kan gestimuleerd worden door een gezonde voedselomgeving. Denk hierbij specifiek aan omgeving zoals op en rond scholen, sportterreinen en andere maatschappelijke voorzieningen. Zet in op het weren en beperken van ongezonde voedselaanbieders. Zorg voor een gezonder aanbod van voedsel; verbied marketing in de openbare ruimte maak gebruik van specifieke marketing en zorg voor drinkwatertappunten op strategische plekken. Hier moet al richting aan worden gegeven in de Omgevingsvisie.

Reactie gemeente

1.3 Wij vinden een gezonde voedselomgeving belangrijk. Als gemeente zetten wij in op bewustwording van een gezond voedingspatroon en willen wij de gezonde keuze stimuleren. Daarom breiden wij de visie op p.42 uit met de zin "Een makkelijke en eerste keuze voor gezonde voeding kan gestimuleerd worden door een gezonde voedselomgeving." Ook voegen wij toe: "De gezonde voedselomgeving is iets waar wij als gemeente de komende jaren op in willen zetten." Deze ambitie wordt meegenomen in de uitwerking van beleid en het uitvoeren van projecten. Voor gezondere scholen en sportvoorzieningen lopen er al projecten zoals JOGG (Gezonde jeugd, gezonde toekomst) en Gezond op school.

1.4 In de visie staat dat de gemeente op de fysieke leefomgeving in wil zetten om een gezonde leefstijl en gezond gedrag te bevorderen en te stimuleren. Het creëren van een rookvrije omgeving komt nog onvoldoende terug in de visie. Hierbij zijn nog kansen op het vlak van een rookvrije omgeving, door bijvoorbeeld rookvrije zones op openbare plekken in te stellen waar mensen elkaar ontmoeten, ontspannen en bewegen, en het terugdringen van het aantal verkooppunten van tabak.

Reactie gemeente

1.4 Wij noemen in de visie dat rookvrij belangrijk is voor een gezonde omgeving. Wij willen hier de tekst uitbreiden door toe te voegen dat een rookvrije omgeving iets is waar wij de komende jaren op in willen zetten. Namelijk met de zin op p.42: "Hetzelfde geldt voor een rookvrije omgeving." In ons gezondheidsbeleid staat benoemd dat wij meedoen aan de rookvrije generatie en is het verminderen van roken één van de pijlers. Bij ruimtelijke initiatieven nemen wij altijd het gezondheidselement mee.

1.5 De fysieke leefomgeving heeft ook een effect op de sociale en mentale gezondheid van inwoners. Het is positief dat de gemeente een inclusieve samenleving meeneemt in de Omgevingsvisie. Echter zien wij de thema's sociale en mentale gezondheid op andere aspecten onderbelicht in de visie. Bij sociale veiligheid ligt de focus op onveiligheid en minder op de kansen die de fysieke leefomgeving preventief biedt op ontmoeten, verbinden en mentale gezondheid. Sociale en mentale gezondheid kan breder opgenomen worden in de visie.

Reactie gemeente

1.5 Ontmoeten en verbinden en mentale gezondheid zijn belangrijke aspecten van gezondheid waar in de fysieke leefomgeving veel kansen liggen. Wij hebben in paragraaf 6.2 ontmoeten en ontspannen daarom ook expliciet benoemd (p. 43). Wij doen dat door uitvoering te geven aan de Lokale Inclusie Agenda. In de Lokale Inclusie Agenda zijn doelen en actiepunten op de drie noodzakelijke onderwerpen uitgewerkt: bewustwording, toegankelijkheid en ontmoeting. Toegankelijkheid is een belangrijke voorwaarde, maar niet de enige. Het inzetten op behoud van dorpshuizen is een voorbeeld hoe wij het verbinden en ontmoeten willen stimuleren. Ook onderkennen wij het belang van groen in de nabijheid. Wij nemen in de Omgevingsvisie op p.42 op: "De fysieke leefomgeving kan preventief bijdragen aan mentale gezondheid door bijvoorbeeld groen, of ontmoeten mogelijk te maken."

1.6 Eén van de grootste bronnen van luchtvervuiling (fijn stof) in Fryslân is houtstook. Vanuit gezondheidskundig oogpunt is het nodig om maatregelen door te voeren om houtstook in de gemeente te reguleren, te ontmoedigen en het gesprek tussen inwoners over houtstook te faciliteren.

Reactie gemeente

1.6 In het nog op te stellen Omgevingsplan kan de gemeente regels stellen voor het stoken van hout aan huis, als milieubelastende activiteit. De Omgevingsvisie is hier niet de plek voor.

1.7 Binnenklimaat kan nadrukkelijker genoemd worden in de visie. Een gezond en prettig binnenklimaat is belangrijk. Denk hierbij aan goede ventilatie in woningen, scholen en andere gebouwen; mogelijkheden om te luchten bij warm zomerweer; voorkoming van hitte stress; creëren van tenminste één aangename gevel bij een woning en geluidsoverlast door binnenklimaat installatie.

Reactie gemeente

1.7 Een gezond binnenklimaat is inderdaad een belangrijk aandachtspunt bij de kwaliteitsverbetering en verduurzaming van woningen. Het Besluit bouwwerken leefomgeving regelt de basisregels hiervoor. De Omgevingsvisie is hier niet de plek voor.

1.8 Het is bekend dat de wettelijke grenswaarden voor o.a. fijnstof en NO₂ niet voldoende beschermen tegen de schadelijke gezondheidseffecten van luchtverontreiniging; ook onder deze grenswaarden treden er negatieve gezondheidseffecten op. Hanteer daarom in ieder geval de gezondheidkundige advieswaarden van de WHO:

- PM₁₀: 15 ←g/m³
- PM_{2,5}: 5 ←g/m³
- NO₂: 10 ←g/m³

Reactie gemeente

1.8 In de Omgevingsvisie hebben wij tabellen opgenomen waar wij voor wat betreft lucht meestal een hogere ambitie hebben dan de wettelijke grenswaarden. Dit geeft een richting. Exacte waarden stellen wij niet vast in de visie. Wij kunnen dus op voorhand ook niet aangeven of wij de strengere waarden van de WHO gebruiken.

Niet in alle gevallen hebben wij een hogere ambitie. Voor wat betreft de bedrijventerreinen hanteren wij de wettelijke grenswaarden. Gezondheid vinden wij erg belangrijk, maar ook het behoud van bedrijvigheid is van belang. Dit vraagt voortdurend om een verantwoorde afwijking.

2. Ruimtelijke ordening

2.1 De visie geeft geen duidelijkheid over wanneer er sprake is van onacceptabele geluidshinder en wanneer bestaande (onacceptabele) geluidsbronnen beperkt zouden moeten worden. Er kan gezorgd worden voor een zo laag mogelijke geluidsbelasting op gevoelige bestemmingen, zoals woningen, woonzorgcentra, kinderdagverblijven en scholen. Draag er in de visie zorg voor dat er in ieder geval wordt voldaan aan de gezondheidkundige advieswaarden voor geluid: 50dB Lden en 40dB Lnight op de hoogst belaste gevel en 33 dB Lden als maximale binnenwaarde.

Reactie gemeente

2.1 De regels over geluid zijn opgenomen in paragraaf 22.3.4. van de bruidsschat van de Omgevingswet. Deze regels richten zich op het waarborgen van de veiligheid, de bescherming van de gezondheid en het milieu. Deze regels zijn van toepassing op het geluid door een activiteit op of in een geluidgevoelig gebouw dat is toegelaten op grond van het Omgevingsplan of een omgevingsvergunning.

Er gelden standaardwaarden en grenswaarden. Niet op alle locaties leiden de standaardwaarden tot het gewenste evenwicht tussen beschermen en benutten van de leefomgeving. De gemeente kan motiveren dat een andere waarde aanvaardbaar is. In de Omgevingsvisie hebben wij aangegeven wat onze ambitie is wat betreft het aspect geluid. Daarbij hebben wij aangegeven dat wij bereid zijn om andere waarden vast te stellen. Het betreft maatwerk. Bij nieuwe ontwikkelingen zullen wij altijd bekijken of de geluidsproductie beperkt kan worden of dat mensen beter beschermd kunnen worden. Ook dit vinden wij maatwerk, waarbij het belang van gezondheid evident is.

2.2 Voor bedrijventerreinen heeft de gemeente geen ambitie rondom luchtkwaliteit, maar voor andere gebiedstypen wel. Dit is lastig, want de lucht van bedrijventerreinen verplaatst. Daarom adviseren wij om ook ambitie te hebben om de uitstoot van bedrijven op bedrijventerreinen te verminderen.

Reactie gemeente

2.2 Belangen van bedrijven en gezondheid staan soms op gespannen voet. Wij willen aan de ene kant bedrijven de ruimte geven en tegelijkertijd gezondheid beschermen. Daarom geven wij aan dat op bedrijventerreinen de wettelijke norm gebruikt kan worden, hoewel wij weten dat lucht zich verplaatst. De lucht verdunt ook. Daarom is het mogelijk om toch een hogere ambitie te hebben op andere plekken.

2.3 Wij adviseren om een extra punt op te nemen over gezondheidsbescherming waarin industrie, veehouderij en landbouw met het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zoveel mogelijk gescheiden blijft van gevoelige bestemmingen. Gevoelige bestemmingen zijn bijvoorbeeld woningen, scholen, kinderdagverblijven, verpleeg- en verzorgingstehuizen. Als gezondheidskundige advieswaarde wordt een afstand van minimaal 250 meter tussen een gevoelige bestemming en een veehouderij gehanteerd. Wij adviseren u om deze afstand als uitgangspunt bij nieuwe ruimtelijke plannen over te nemen.

Reactie gemeente

2.3 Over het gebruik en toepassen van wettelijk toegelaten gewasbeschermingsmiddelen is bestaande Wet- en regelgeving van toepassing. Voor bestaande situaties worden in Wet- en/of regelgeving geen beperkingen gesteld aan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen nabij gevoelige functies en/of bestemmingen. Voor nieuwe ontwikkelingen wordt rekening gehouden met de actuele jurisprudentie op dit vlak. De gemeente heeft volksgezondheid hoog in het vaandel maar heeft geen directe invloed op bestaande Wet- en regelgeving. Wel faciliteert en stimuleert de gemeente waar mogelijk een duurzamere landbouw. De landbouwsector zelf werkt ook actief aan bijvoorbeeld het verminderen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de uitstoot van schadelijke stoffen.

Wij hanteren geen minimale afstand van 250 meter tussen een gevoelige bestemming en een veehouderij. Maar houden ons aan de wettelijke normen zoals opgenomen in de bruidsschat, dan wel bij het ontbreken daarvan, de richtafstanden op basis van de bedrijven en milieuzonering.

2.4 Wij adviseren om ten aanzien van (voldoende) groen de vuistregel 3-30-300 toe te passen. Dat betekent vanuit woningen zijn 3 bomen zichtbaar, de buurt heeft minstens 30% bladerdek en er is 1 hectare groen binnen 300 meter van de woningen. Daarnaast adviseren wij om voor de concrete invulling van groen te kiezen voor soorten die geen overlast (allergieën, hooikoorts e.d.) veroorzaken.

Reactie gemeente

2.4 Wij nemen deze reactie voor kennisgeving aan.

3. Algemeen: ambities, proces, ...

3.1 Het is goed dat de gemeente ambitie heeft op het gebied van een schone lucht. Het advies is om aan te sluiten bij het Schone Lucht Akkoord om deze ambitie goed te kunnen verwezenlijken. Vanuit het Schone Lucht Akkoord is er een subsidiemogelijkheid voor gemeenten om maatregelen en interventies te bekostigen.

Reactie gemeente

3.1 Wij zijn niet aangesloten bij het Schone Lucht Akkoord. Vandaar dat deze ook niet genoemd wordt in de Omgevingsvisie.

4. Natuur & landschap

4.1 Het is in de visie onduidelijk wanneer er een hogere ambitie mogelijk is en hoe dit streven naar een goede bodemkwaliteit tot stand komt. Wij adviseren hierop een verduidelijking in de visie.

Reactie gemeente

4.1 Per gebiedstype wordt aangegeven of wij naar een hogere ambitie streven of niet. Het geeft inderdaad niet aan of er een hogere ambitie mogelijk is. Dit is namelijk een afwijking van verschillende belangen en mogelijkheden (maatwerk). Deze ambitie is opgesteld in overleg met de FUMO. Wij stemmen de invulling hiervan ook af met de FUMO.

5. Energie, duurzaamheid & klimaat(verandering)

5.1 Neem de bescherming tegen UV-straling mee in de visie. Neem de maatregelen van 'weren, kleren en smeren' op in die specifieke volgorde. Dat betekent dat er bijvoorbeeld voldoende schaduwrijke plekken zijn, zodat inwoners zich natuurlijk kunnen weren tegen UV-straling. Wij zien hierin een waardevolle koppeling met de klimaatadaptatieplannen van de gemeente.

Reactie gemeente

5.1 In het nog op te stellen Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie is aandacht voor hittestress en de daar aangekoppelde vergroening van de buitenruimte. Deze vergroening zorgt voor schaduwrijke plekken.

5.2 Groen en water in de leefomgeving wordt vaak ingezet voor het klimaatbestendiger maken van de woonomgeving. Hierbij moet ook voldoende aandacht worden besteed aan de ongewenste neveneffecten van groen en water. Denk hierbij aan de risico's op verspreiding van infectieziekten. Voldoende waterberging is van belang voor hevige neerslag, maar kan ook voor overlast zorgen van bijvoorbeeld muggen, die mogelijk ziekteverwekkers met zich meebrengen. Daarnaast zijn sommige ziekteverwekkers in water klimaatgevoelig en groeien beter bij hoge temperaturen. Waterbergingen dichtbij woon- en recreatiegebied die in warme periodes door inwoners als zwemwater gebruikt worden, vormen een risico op zwemwater gerelateerde ziekten, zoals blauwalg en legionella. Tref hiervoor als gemeente maatregelen in de vorm van communicatie en controles voor het behoud van de waterkwaliteit en te voorkomen dat inwoners een verhoogd risico lopen. De visie moet hier richting aan geven.

Reactie gemeente

5.2 In de Omgevingsvisie hebben wij aangegeven dat wij bestaand bebouwd gebied klimaatadaptief gaan inrichten en dat wij bij nieuwe ontwikkelingen expliciet rekening gaan houden met klimaatverandering. Hoe wij dat gaan doen wordt momenteel uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Klimaatadaptatie. In dat programma wordt nader ingegaan hoe wij door de indiener benoemde nadelige effecten kunnen voorkomen.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 25

In de zienswijze van de indieners is één thema aangehaald.

Het thema in deze zienswijze is:

1. Algemeen: ambities, proces, ...

1.1 De intenties om Paesens-Moddergat te vermarkten is een grote zorg omdat de schaarse natuur en cultuur erfgoed een verdienmodel worden. De Omgevingsvisie suggereert een probleem en de plannen bieden de oplossing “brede welvaart voor iedereen”. Deze opmerking is misleidend. De vraag is; willen wij deze (recreatieve) groei wel? En hoe biedt dit dan brede welvaart voor iedereen? Zijn deze plannen gerechtvaardigd om de kernwaarden te exploiteren? Hoe zorgen wij ervoor dat het authentieke karakter niet verloren gaat aan commerciële belangen? Hier moet goed over nagedacht worden voordat zoiets in de visie terecht komt en deze overwegingen kunnen een rol krijgen in de visie zelf.

Reactie gemeente

1.1 Wij hebben nooit gesproken over én zullen nooit spreken van vermarkten van onze dorpen. Toerisme en recreatie is deels een autonome groei vanwege de voorzieningen en de landschappelijke kwaliteiten die er al zijn. Deze groei willen wij in goede banen leiden. Dit betekent dat de groei van toerisme en recreatie in balans blijft met wat de leefomgeving aan kan, wat inwoners wenselijk vinden en wat bezoekers aantrekkelijk vinden. Een toename van toerisme en recreatie moet niet alleen maar een positieve bijdrage leveren aan Brede Welvaart (people), maar ook aan natuur- en cultuurwaarden (planet) en toekomstbestendige banen (purpose). Deze groei mag niet leiden tot overbelasting van de openbare ruimte en overlast voor bewoners. Dit zien wij als 'slimme groei' van toerisme en recreatie en hier is dus goed over nagedacht.

1.2 Brede welvaart voor iedereen moet gaan om de inhoud. Een toenemende drukte is in conflict met de gestelde doelen van Ús Goud in de visie. De rust, ruimte, donkerte en stilte is de kracht die intact moet blijven en wij dus moeten koesteren en versterken. Dat is onze brede welvaart (van de inwoners). Dit is nodig om aantrekkelijk te blijven en wij moeten voorkomen dat deze eigen identiteit verstoord wordt.

Reactie gemeente

1.2 Hier is dezelfde reactie van toepassing als hierboven.

SAMENVATTING ZIENSWIJZE 26

In de zienswijze van de indieners worden verschillende thema's aangekaart. Elk thema wordt apart samengevat.

De thema's in deze zienswijze zijn:

1. Uitbreidingen of aanpassingen in tekst

1.1 Op een aantal pagina's een aantal wijzigingen te doen, namelijk:

- (p. 41) 'een gezonde leefomgeving' te wijzigen naar 'een gezonde en veilige leefomgeving';
- (p. 41) bij belangrijke elementen voor een gezonde (en veilige) leefomgeving bij voorbeelden voor milieukwaliteit ook 'externe veiligheid' te benoemen;
- (p. 41) aan te vullen dat bedrijvigheid – naast milieuhinder – ook veiligheidsrisico's met zich meebrengt;
- (p. 41) aan gevoelige functies ook het woord 'kwetsbare' te verbinden;
- (p. 41) bij 'wat gaan we doen' bij het onderwerp van aanbod wonen, zorg en ondersteuning ook te benoemen dat gebruik wordt gemaakt van de activiteiten van brandveilig leven;
- (p. 43) bij de onderwerpen van een veilige leefomgeving ook brandveiligheid te benoemen;
- (p. 44) bij externe veiligheid in de ena laatste zin ook kwetsbare locaties te benoemen;
- (p. 56/57) bij wat en hoe gaan we doen te benoemen dat er rekening wordt gehouden bij de bouw van kwetsbare gebouwen met de risico's uit de natuurlijke omgeving;
- (p. 66) bovenin, te benoemen dat het in belang is voor de gezonde en veilige leefomgeving (in plaats van alleen de gezondheid).

Reactie gemeente

1.1 Wij doen de volgende aanpassingen in de Omgevingsvisie:

- (p. 41) wij wijzigen 'een gezonde leefomgeving' niet naar 'een gezonde en veilige leefomgeving'. Het hoofdstuk is niet duidelijk opgebouwd. Het eerste deel gaat over gezondheid en het laatste deel over veiligheid. Wij gaan deze opmaak veranderen zodat deze onderdelen duidelijker te herkennen zijn en niet door elkaar lopen.
- (p. 41) wij noemen bij belangrijke elementen voor een gezonde leefomgeving niet de 'externe veiligheid'. Wij trekken gezondheid en veiligheid los van elkaar. Externe veiligheid komt terug bij de opsomming van belangrijke elementen voor een veilig leefomgeving.
- (p. 41) wij vullen bedrijvigheid niet aan met veiligheidsrisico's omdat wij gezondheid en veiligheid opsplitsen. Wij voegen een zin toe achter de laatste zin van de eerste alinea over externe veiligheid met "Hierbij zijn we ons bewust dat bedrijvigheid ook veiligheidsrisico's met zich mee kan brengen."
- (p. 41) aan gevoelige functies verbinden wij niet het woord 'kwetsbare'. Er staat milieuhinder gevoelige functies. Dit is één begrip. Milieuhinder kwetsbare is niet passend.
- (p. 41) bij 'Wat gaan we doen?' bij het onderwerp van aanbod wonen, zorg en ondersteuning benoemen wij niet specifiek dat er gebruik wordt gemaakt van de activiteiten van

brandveilig leven. Bij het onderdeel veiligheid voegen wij brandveiligheid toe. Wij nemen hierin de activiteiten van brandveilig leven mee;

- (p. 43) bij de onderwerpen van een veilige leefomgeving benoemen wij ook brandveiligheid. Dit onderwerp mist momenteel in de visie en is een goede aanvulling.
- (p. 44) bij externe veiligheid voegen wij kwetsbare locaties toe in de één na laatste zin: "Het is bijvoorbeeld minder problematisch als de contour komt te liggen op de akkers of weilanden van hetzelfde bedrijf dan wanneer de contour komt te liggen over de openbare weg, een andere voor publiek toegankelijke plaats of een kwetsbare locatie."
- (p. 56/57) bij wat en hoe gaan we doen benoemen wij niet specifiek dat er rekening wordt gehouden bij de bouw van kwetsbare gebouwen met de risico's uit de natuurlijke omgeving. Dit valt onder het één na laatste punt bij "Wat gaan we doen?". Hier valt dit punt wat ons betreft onder;
- (p. 66) wij breiden de tekst uit in de eerste alinea van "Gezonde en vitale mensen in een gezonde en veilige leefomgeving", namelijk dat het in belang is voor de gezondheid en veiligheid: "Omdat in het buitengebied wonen en agrarische activiteiten naast elkaar plaatsvinden is specifieke aandacht voor de milieueffecten van belang voor de gezondheid en veiligheid."

2. Algemeen: ambities, proces, ...

2.1 Het toekomstperspectief uit te breiden met het woord 'veilige', zoals: 'een vitale, gezonde, veilige, ondernemende en duurzame gemeente'. Veilig sluit namelijk aan bij de ambitie om als gemeente duurzaam te zijn, omdat dergelijke ontwikkelingen gepaard gaan met (nieuwe) veiligheidsrisico's. Maar ook bij de trends dat de samenstelling van de bevolking veranderd (meer 65+, langer zelfstandig wonen), klimaatverandering en technologische ontwikkelingen. Maar dit zie je ook als belangrijk element terug in de POVI, waar conform 4.2 rekening moet worden gehouden;

Reactie gemeente

2.1 Het toekomstperspectief bestaat uit 5 doelen die geformuleerd zijn. Deze worden uitgewerkt in de kernopgaven. Hier komt veiligheid terug in kernopgave 2. Deze heet "Gezonde en vitale mensen in een gezonde, veilige leefomgeving". Hiermee is veiligheid geborgd en voegen wij hem niet extra toe aan de doelen.

2.2 Op pagina 25 in de visie ook veilig op te nemen als streefwaarde voor de gemeente.

Reactie gemeente

2.2 In de visie noemen wij geen streefwaarden. Wel spreken wij over kernopgaven. Hierin worden de 5 opgestelde doelen uitgewerkt. Hier komt veiligheid terug in kernopgave 2. Deze heet "Gezonde en vitale mensen in een gezonde, veilige leefomgeving". Hiermee is veiligheid geborgd en voegen wij hem niet extra toe aan de doelen.